

WIFREDO LO PILÓS.

LA CRONOLOGIA MES EXACTA DELS COMPTES DE BARCELONA AVANS D' ÉLL

(Continuació.)

SUNIEFREDO.—LO PRECEPTE IMPERIAL DE CÀRLOS LO CALVO Y LOS ANTERIORS.—LOS INDEPENDENTS DE LAS MONTANYAS ORIENTALS Y SEPTENTRIONALS DE CATALUNYA POSATS BAIX L' IMPERI FRANCH.—GRAU D' AUTONOMIA DE LA PRIMITIVA CATALUNYA.—CARACTER CIVIL DE SA LEGISLACIÓ Y EMANCI-PATIU DE SA POLÍTICA.—COMPARACIÓ AB LO D' ASTURIAS.—IDIOMAS.—ARQUITECTURA.—ALEDRAN.—ALSAMENT DE GUILLEM DE TOLOSA.—ACTITUT Y OPINIÓ DEL PAIS DEVANT D' AQUEST ALSAMENT Y LO D' AYZÓ.—CARACTER Y MOTIUS D' UN Y ALTRE.—L' INDEPENDENCIA Ó SEPARACIÓ DE LA MARCA.

ANY VI.—TOMO II.—N.º 5 y 6.—18 OCTUBRE 1876.

20

UNIEFREDO, tal vegada lo que l' any 819 era compte d' Urgell. Sols uns dos anys va governar aquest compte. De son temps son dos documents de l' Emperador Carlos lo Calvo fets lo mateix any 844, pot ser dirigits á sossegars als godos ó espanyols de la Gocia qu' estaban moventse á favor de l' independencia y separació desde que 'ls fills de Pipino d' Aquitania treballaban contra 'l nou emperador. En aquell temps era compte d' Ampurias Alarich fill de Bera, després de Sunyer y aquest després d' Ermengari (1).

L' un de dits documents era á favor dels espanyols refugiats á la Septimania, Narbonesa ó Galia (Fransa) gòtica ó goda (2). L' altre, del 12 de Juny de 844, es á favor «dels godos ó espanyols de Barcelona, del castell de Tarrasa y dels demás comptats de Barcelona (s' entendria tota la Marca hispana tal vegada) encara que sigués fora de la ciutat. Los passats d' aquestos espanyols s' habian acullit als Emperadors Carlomagno y Lluís lo Piadós, lliurement habian entregat ó donat la ciutat al poder d' ells y sortintse del poder dels mahometans, ab lliure y prompta voluntad s' habian subjectat al del imperi franch.» Declará Cárlos que volia conservarlos lliures, patrocinats y en pau com als demás homes lliures y 'ls senyalá 'ls drets y las obligacions que 'ls tocaban, com s' habia fet en los preceptes dels anys 815 y 16. (3)

Llegint los quatre preceptes ó decrets imperials dels qu' habem parlat, s' hi reparan algunas cosas dignas de nota. Lo de Carlomagno no parla tan directa y exclusivament, com los altres, dels espanyols que s' habian posat baix la protecció imperial separantse del domini mahometá; sino que fa referencia á una data (782—812—30) en que la do-

minació dels franchs no s' havia formalisat encara á Catalunya. Hi trobem citats com á queixosos quatre subjectes, Joan, Quintila, Castellá y Salomon, qu' á últims del sigle VIII eran ja homes fets y vivian en territoris (com Mogrony, habitació dels tres últims) lliures de mahometans casi be sempre. Los altres tres preceptes, si tenen mes alcans polítich per fundar las llibertats constitucionals de Catalunya en sigles posteriors, apar que fessen cas omis dels habitants qu' habian quedat en los territoris may dominats per 'ls mahometans, no parlan dels independents dels Pirineus y altrás montanyas desde l' any de l' invasió y conquesta mahometana; sols dels qu' habian sortit dels territoris dominats per 'ls moros, per anarsen als governats per 'ls franchs. En los escriptors mahometans y en las crónicas francas d' aquells sigles trobem, qu' á últims del VIII y en lo primer any del IX los mahometans d' Espanya, al veurer que 'ls franchs avansaban desde 'ls Pirineus, feren moltas y terribles entradas en la Marca y en lo Mitjorn de Fransa, los anys 791, 92, 93, 96, 97 y 800 y 'ls franchs, junt ab los aquitans, narbonesos y godos ó espanyols independents, lluytaban per ferlos recular. En aquestas terribles embestidas dels mahometans, no sols quedarian erms y deserts molts territoris de la primitiva Catalunya qu' antes estarian poblats; sino que tindria fi l' estat de república (la catalana montanyesa, primitiva ó del sigle VIII, que va anomenar fa quatre anys l' autor d' est article) en que 'ls independents habian permanescut en las montanyas mes orientals y septentrionals d' esta regió de la Península. Si no avans de l' any 790, poch després, los primitius catalans, los independents dels Pirineus orientals, de la Vall de Ribas, de la part d' Urgell, de la Cerdanya, etc., veyentse invadits per 'ls mahometans y dominats per forsa major, tingueren d' acudir á la protecció del mes fort, l' imperi franch y aquest, acostumat á que alguns governadors mahometans de Gerona y Barcelona lo reconeguessen per senyor desde l' any 750 y tants (4) y á que 'ls ha-

bitants de Gerona l' hi entreguessen sa ciutat (any 785) (5) va rebre'ls com á fugitius que s' amparaban ab ell lliurement, conservant sas lleys propias, mes imposantse algunas obligacions y quedant baix lo mando superior dels comptes godos ó franchs posats per l' imperi. Aquest en los dos preceptes de Lluís lo Piadós y en lo de Carlos lo Calvo faria pot ser poca diferencia entre aquestos independents de las montanyas orientals y septentrionals y 'ls espanyols que després del establiment de la Marca, vingueren de las regions mes meridionals y occidentals de Catalunya y d' altres parts d' Espanya. Mes en lo precepte de l' any 815 y en lo del any 844, als espanyols considerats com fugitius ó separats del domini mahometá y refugiats voluntariament baix lo domini imperial franch, se 'ls iguala en obligacions ab los demás homes lliures (*cæteri liberi, alii frauci homines*) y en aquestos homes anirian compresos los independents de las montanyas de Tramontana y de Llevant de Catalunya. Aquestos independents que tot lo sigle VIII lluytaren ab los mahometans en aquestas motanyas, se posarian baix la protecció de l' imperi franch després qu' aquest s' hagué apoderat de la Septimania ó Narbonesa y de l' Aquitania (anys 759 y 67), després que 'ls governadors mahometans de Gerona y Barcelona hagueren regonegut lo senyorío de Pipino rey dels franchs y pare de Carlomagno. ¿Va ser antes ó poch després de l' any 777 en que un exercit franch enviat als Pirineus orientals, vexaba als cristians d' allí y aquestos lo feren retrocedir? Antes ó poch després de la derrota de Roncesvalles l' any 778? Segons lo precepte ó decret de Carlomagno als vuit comptes de la Gocia, l' any 782 (812-30) aquest emperador habia donat l' investidura de territoris á diferents espanyols y 'ls habia donat permís y do gratuhit per cultivar terras ermas y l' any 785 los habitants de Gerona l' hi entregaren la ciutat. Als trenta y tants anys d' haberse posat los independents baix la protecció del imperi franch y als dotse ó setse d' haber quedat tants territoris erms ab las desoladoras entradas dels

mahometans á últims del sigle VIII y ab las no menos desoladoras embestidas dels marquesos imperials (6), Lluís lo Piadós y Carlos lo Calvo considerarian als primitius independents, casi com als altres espanyols que després habian anat venint á refugiar-se en los territoris presos als mahometans. Per aixó no trobem feta menció especial d' aquells en estos documents, fora de la alusió «los demes homes lliures» y mes quant aquestos preceptes s' encaminan principalment al conreu dels erms y al augment de la població de la Marca y de la Septimania per 'ls espanyols qu' hi acudian de lo restant de Catalunya y d' altres regions d' Espanya.

No hi ha documents que portin los pactes ab que 'ls independents de las montanyas septentrionals y orientals de esta regió de la Península van posarse baix la protecció de l' imperi franch ; pot ser foren no mes que pactes verbals fets en particular per cada comarca de ditas montanyas ab lo compte imperial mes immediat y ab diferents comptes per consegüent. Tal vegada , no tenint los independents prou forsa per resistirse per ells sols als mahometans en sas embestidas d' últims del sigle VIII , necessitaban mes y mes als franchs que tenian ja la Narbonesa, y coneixentho Carlomagno y sos comptes, ni l' Emperador voldria comprometers á fer molts y molt explicitos pactes ab los que l' habian menester, ni aquestos, los independents, presentarian exigencias de pactar extensament ab ell, ja que molt lo necessitaban. Los Emperadors que 'l succehiren, fixantse mes en la població del territori y en sos interesos materials, posaban mes atenció en los espanyols vinguts á la Marca, qu' en los que hi habia en aquest pais antes que l' imperi hi entrés y fundés la mateixa Marca hispana y per aixó hi ha decrets que fan relació ab los refugiats y no que 'n fassen tan directa ab los primitius independents. Segons Marca y Pagi, escriptors estrangers de dos sigles enderrera, qu' habian vist molts decrets dels Emperadors franchs, l' any 788 é immediats no hi habia á Catalunya principi de subjecció al Imperi

franch, sino solsament protecció d' aquest y á principis del sigle IX lo bisbe Thegano, auxiliar de Treveris, en un escrit sobre Lluís lo Piadós, referintse á la conquesta de Barcelona l' any 801, deya «que 'ls espanyols, valentse de Junta, Concell ó Congrés, cridaren al Emperador, rey d' Aquitania» (7).

També en los anys 1640 y 41, trobantse 'ls catalans en situació semblant á la dels seus passats del sigle VIII, cridaren l' auxili de la Fransa y primerament acudiren á son rey Lluís XIII com auxiliar, després com protector y ultimament l' aclamaren monarca, príncep ó compte de Barcelona, ab pactes y condicions de conservar totas las llibertats que ja tenian (8).

Segons habem dit avants, los Emperadors franchs deixaren als espanyols de la Marca las lleys d' Espanya y es possible y fins probable que fos per condició ó pacte presentat per 'ls independents de las montanyas al posarse baix l' auxili y protecció de Carlomagno.

Si comparem los dos preceptes imperials qu' entre 'ls quatre se semblan mes, lo del any 815 y lo del 844, trobem qu' en aquest hi ha mes latitut ó amplitut per 'ls catalans, com que 's hi fessen sentir lo recort del alsament d' Ayzó y 'l moviment mes viu qu' al separatisme donaban las protestas de Pipino d' Aquitania, que volia aquest regne. Axís, Lluís lo Piadós reservaba per 'ls tribunals dels comptes «las causas d' homicidi, rapto, incendi, depredacions, amputació de membres, furts, lladronicis é invasions d' altres cosas, tant en lo criminal com en lo civil y sols las causas menors deixaba als espanyols mateixos y també reservaba al exámen dels comptes totas las accions criminals dels homes que vinguessen cridats per 'ls habitants.» Carlos lo Calvo sols exceptuaba del judici d' aquestos, dels espanyols, las causas d' homicidi, rapto é incendi, tot lo demás dexaba qu' ho jutjessen y castiguesen ells mateixos segons sa lley.» Aquesta es major autonomia. L' unitat é igualtat de dret (*fidei*,) está mes expressada en lo precepte de Carlos lo Calvo, consta ab mes

claretat y en quant á las herencias y altres punts, dona mes llibertat de la que reconeixia lo precepte de Lluís. No en vá habia lo país afavorit l' alsament d' Ayzó, no en vá 's movia als crits de protesta de Pipino d' Aquitània. En suma, lo precepte de Carlos lo Calvo es en conjunt mes lliberal, com se diu als nostres temps, que lo de Lluís lo Piadós, expressa mes drets importantíssims en aquell temps y en aquelles circumstancies del país. Podria creure's qu' el precepte de Carlos lo Calvo favoreix solament als godos ó espanyols de Barcelona, lo castell de Tarrasa y demés comptat de Barcelona; mes com baix aquest nom se comprenia á voltas tota la Marca y com en lo precepte se parla de ciutats, en plural, creyem que seria extensiu á tota la primitiva Catalunya. Encara que sols afavoris al comptat de Barcelona, per haber permanescut mes pacífich quant l' alsament d' Ayzó y las protestas de Pipino, tindriam qu' aquestas y aquell haurian servit per afavorir l' autonomia, la lley propia, nacional, goda-espanyola en lo comptat principal ó capital de la Marca ¿Y si aquest precepte de Carlos lo Calvo sigués una de las circumstancies qu' en temps de Wifredo donaren al comptat de Barcelona la preeminencia, presidencia ó pas sobre 'ls demés? Y si la major autonomia establerta per dit precepte fos, ab la preeminencia ó capitalitat de la Marca y de tota la Gocia que li doná á Barcelona l' Emperador franch l' any 801 ó 2, la causa de la preeminencia que tingué aquesta ciutat en temps de Wifredo y continuá sempre més?

La fusió de las rasses d' Espanya en aquell temps la proban també los preceptes imperials dels qui parlem. Baix los noms de godos, espanyols y homes d' Espanya, las abrassan totas y en lo precepte de Carlomagno de l' any 812 se veuen clarament amalgamadas ab igualtat de drets. Entre 'ls cuarenta dos reclamants que 'l motivaren, s' hi llegeixen noms llatins, propis de las rasses espanyola y romana, noms godos y fins noms orientals ó de sarrahins que serian de mahometans convertits ó de fills de mahometans.

En aquell sigle, Asturias ab Cantabria y Lleó y Navarra ó Vasconia ab Aragó tenian un govern monárquich militar solament y mes absolut que 'l de la primitiva Catalunya. Aquí comensá sobre una base ó fonament civil ja conegut, la legislació godo-espanyola, allí sobre una base nova que 's ressentí de l' absolutisme propi del govern militar. A Asturias en temps del rey Aureli (768-74) s' alsaren los esclaus ó vassalls (*servi seu libertini. Cronica. Albeld. et Salmant.*) contra sos senyors (*dominos. Idem.*); senyal de vexació ó tiranía social y foren reduits tots á la servitut anterior per destresa del princep. (*Idem.*) A Asturias diferents reys, desde Froila I, lluytaren ab forsa d' armas contr' altres pobles cristians y espanyols, los gallegos y los vascons, per ferlos súbdits de son regne, en los sigles VIII y IX. A Catalunya no; tots los espanyols y godos, tots los catalans primitius, no pensaban en fer vassalls de son Estat á altres pobles espanyols; sino en ferse independents dels franchs y dels mahometans. Las Valls de Andorra constituídas en Estat per Lluís lo Pia-dós l' any 805, may foren objecte de tentativas conquistadoras per part de Catalunya, ni en temps del Imperi franch, ni en lo dels Comptes feudataris é independents. Tampoch ho siguié l' alt Aragó, encara que cap precepte imperial l' escudaba. L' Estat d' Asturias se consideraba com successor y hereu del godo, qu' abressaba tota la Península y per aquest motiu miraria á tots los pobles d' aquesta com obligats á ser provincias d' ell, miraria com rebel·lió son esprit d' independencia y no 's contentaria d' estar confederat ab sos vehins, sino que 'ls voldria súbdits, vassalls. Aquesta ideya, nascuda á Asturias pot ser en temps del gendre de Pelay y al menos en lo de Froyla, s' ha manifestat sempre com origen de la dominació pretesa per l' Espanya castellana.

La primitiva Catalunya may va considerarse com sucesora de cap Estat ni poder centralista, avassallador, absorbent á estil del imperi godo; sino únicament com á nació digne de l' independencia y de la llibertat propia

dels sigles qu' anessen passant. Per aixó res tingueren de temer d' ella Andorra ni l' alt Aragó, per aixó no procuraba sino engrandirse y emanciparse, traurers lo jou, sens ideya de posarlo á cap poble espanyol vehí. Que si l' any 843 comensaren lluytas entre 'ls bisbes y 'ls comptes d' Urgell sobre 'ls drets imperials y episcopals á Andorra, per la cessió feta per Carlos lo Calvo al compte Sigfrido, ni la cuestió estribaba en pendrer al naixent Estat andorrá tota l' autonomia, ni aquella cuestió era nacional catalana, ni l' habia promoguda lo pais, sino un Compte governador y los monarcas Carlos y son pare Lluís ab sas cessions de drets, ja á favor del compte, ja á favor dels prelats.

No hi hagué moviment de gent armada per la primitiva Catalunya ó la Marca hispana, ni per 'l Comptat d' Urgell contra Andorra, ni la cuestió entre 'ls bisbes y 'ls comptes d' Urgell sigué cosa dels Comptes de Barcelona capdills de la Marca, sino del Emperador franch y dels prelats y comptes urgellesos. Eran aquestos personatjes y no la naxent nació catalana, qui disputaba la soberanía d' Andorra y encara no tractaban d' abolir lo precepte imperial de 805 mes ample ó lliberal que 'l de 844 als primitius catalans. Y si l' acta de la consagració de la Seu d' Urgell l' any 819 y lo precepte imperial del 843 rebaixaban los drets, lo grau d' independència garantits per lo precepte de l' any 805 constitutiu del Estat andorrá, no foren obra de Catalunya; sino dels Emperadors, contra la dominació dels quals se mogué tan fortament aquesta nacionalitat en los alsaments d' Ayzó y de Guillem de Tolosa, y obra dels bisbes y comptes d' aquell territori.

En aquells sigles VIII y IX s' operá altra diferencia entre l' Estat oriental d' Espanya y lo septentrional, la relativa al idioma. Lo llatí vulgar d' Espanya, á Asturias, Cantabria, Galicia y Vasconia prengué alguna cosa del llenguatge indígena d' aquells pobles montanyesos, prengué també del mahometá y va resultar la primitiva llengua castellana. Lo llatí vulgar d' Espanya fou modificat al extrem oriental d' Espanya per lo de la Narbonesa ó

Septimania, qu' havia rebut modificacions del llenguatge dels franchs, las rebé del franch mateix en lo sigle IX y resultá la primitiva llengua catalana, mes acostada á la francesa que 'l castellá; pero per la filiació del llatí, mes semblant á la castellana que á la francesa.

En quant á monuments, la part mes venerada y mes baixa de volta de la Cambra Santa d' Oviedo, obra de principis del sigle IX y á Catalunya l' iglesia de San Pere de Morigony, la de San Pere de Ripoll lo crusero de San Pere de las Puellas de Barcelona, l' iglesia de San Llorens de Lleyda, feta abstracció dels adornos gotichs y las iglesias del monestir de Bajes y de San Miguel de Tarrasa, obras del sigle X, indican la sencillesa, l' austeritat y la tosquetat de l' art arquitectonich nacional en la primitiva Catalunya, comparat ab lo dels mahometans, qu' alsá los banys de Barcelona destruits fa temps y 'ls de Gerona que 's conservan en aquell convent de Capuchinas y comparat ab lo qu' alsá lo palau imperial y la porta románica de Trevéris, San Martí d' Angers, lo monument d' Aquisgran, l' iglesia de San Pere de Viena, lo soterrani sepulcral de San Medardo de Soissons, l' iglesia de San Front de Perigueux, l' antiga catedral de Vaison, San Joan y l' iglesia de l' Obra baixa á Poitiers, obras sencillas del sigles IX y X á Fransa y Alemanya. A la primitiva Catalunya l' art anaba mes atrassat qu' en aquestas nacions y aixís los monuments d' arquitectura del temps dels comptes governadors y de Wifredo, sos fills y sos nets, son petits, sencills y sens adornos.

ALEDUAN. L' any 846 era compte de Barcelona Aleduan y en son temps succehí l' alsament de Guillem de Tolosa, fill de Bernard I, contra Carlos lo Calvo. Ajudaren al sublevat mols habitants d' aquesta regió d' Espanya, godoespanyols, catalans, per l' esprit d' independencia y separació que 'ls animaba contra 'ls franchs. Guillem va apoderarse de Barcelona, fentne fugir á Aleduan y també d' Ampurias, l' any 848 ó 49 y cridá als mahometans en son auxili y ells entraren á la Marca ab molta ruina y deso-

lació. Per l' Aquitania hi hagué també alsament dels partidaris de Pipino II, nebot de Carlos lo Calvo, contra aquest. Ab enganyosos fingiments de pau, (*dolo*) Guillem va pendrer al compte Aledran y á Isembard; pero mes enganyosament (*dolotius*) va ser pres á poch tardar. Venuts en batalla l' any 850 los sublevats ab Guillem, sols ó ells y 'ls mahometans sos auxiliars, Guillem va refugiar-se á Barcelona ahont tenia prés á Aledran. Mes un partit godo espanyol ajudá á Aledran á pendrer á Guillem, se cambiaren los papers d' aquestos dos personatjes y lo fill de Bernard I, lo net d' aquell Guillem de Tolosa ó d' Aquitania que tant s' habia distingit á la conquesta de Barcelona l' any 801, fou mort en la ciutat conquistada mitj sigle avans per son avi. (9)

Se repara al llegir los alsaments d' Ayzó y de Guillem de Tolosa, que 'ls escriptors, cronistas ó analistas d' aquell temps pintan ab foscos y terribles colors los estragos, ruinas y demés desastres fets per los sublevats y per 'ls mahometans que 'ls ajudaban. Sobre tot l' alsament d' Ayzó, los escriptors posteriors, los escriptors dels sigles XVI, XVII y mes moderns, fins als nostres dias, lo pintan com horrible traició que posá la Marca en poder dels mahometans, y si 'ls escriptors dels sigles XVI y XVII haguessen conegut l' alsament de Guillem, ells y los dels sigles XVIII y XIX l' haurian descrit en termes no menos pavorosos. Mes ben mirat tot y sens negar las ruinas que porta tota guerrá, sobre tot si entra un estranger en mitj d' una lluyta civil, podem considerar un poch exagerats los danys y la desolació dels alsaments de qui parlem. Los cronistas ó analistas coetaneos que 'ls descrihuen, eran franchs y eclesiástichs y baix un y altre concepte estaban á favor del imperi franch. Com los alsaments eran per treurer la Marca del domini imperial, podem creurer que 'ls cronistas partidaris del imperi no serian del tot

imparcials y abultarian un poch los estragos de la guerra. Lo mateix dihem de la conspiració ó traició de Bera.

Los escriptors del sigles XVI, XVII y XVIII y fins no poch del nostre, al llegir los dels sigles IX y X van equivocarse un tant, creyent que per 'ls habitants de la Marca hispana ó primitiva Catalunya y per 'ls de la Narbonesa y l' Aquitania, l' únich interés era, al sigle IX, lo religiós y que al devant dels mahometans, no tenian de renyir ab los franchs sent aquestos cristians. L' interés religiós era fins á cert punt secundari per 'ls primitius catalans, per los septimans y aquitans. Lo principal era per ells l' independència, la autonomia del país, com dihem ara, lo separarse del domini dels franchs. Per aixó á vegadas cri-daban als mahometans contra l' imperi y altras estaban balancejantse entre aquest y aquells, sens que 'ls preocupés la diferencia de religió. A Asturias y á Navarra algunas vegadas tota la nació va apoyarse ab los mahometans contra una potencia estrangera cristiana ó be un partit los demaná auxili contra un altre partit. Y 'ls mahometans á vegadas buscaban l' auxili dels cristians contra altres mahometans. La cuestió religiosa del mahometisme y lo cristianisme, exceptats los eclesiástichs, no tenia l' interés únich ó exclusiu ni tan sols lo principal que han cregut després los escriptors desde 'l sigle XVI al XIX y per la Marca hispana lo principal interés era l' independència, la separació, aixís respecte dels franchs, com respecte dels mahometans.

Correspon mirar, donchs, ab ulls diferents que fins aquí, la conspiració de Bera, la de Bernard I y 'ls alsaments d' Ayzó y de Guillem de Tolosa; cal mirarlos com manifestacions del esprit d' independència dels primitius catalans ó godo-espanyols de la Marca ó gotholans, dels de la Narbonesa ó Septimania y dels aquitans; no hi ha rahó per considerarlos com rebel·lions injustificadas y dignes d' anatema. Qu' aquellas conspiracions y aquells alsaments eran prematurs, avans de temps; qu' al sigle IX aquestos paissos, sobre tot la primitiva Catalunya, la

Marca, no tenia mes recurs que ser territori del imperi franch ó ser dominada per 'ls mahometans y treta de la corrent de la civilisació progresiva, mes avansada, com respecte de la mahometana ho era la cristiana; qu' era un erro alsarse contra l' imperi franch sens prou forsas per sostenir després l' independència contra d' ells y contra 'ls mahometans y que mes gran erro era cridar á aquestos com auxiliars dels alsaments separatistas...; tot aixó pot defensarse y ser veritat. Mes la cuestió es : quina era l' ideya dels primitius catalans en aquell temps? Aixó te d' atendre l' historiador per jutjar aquells fets. Pochs anys després del alsament de Guillem, ja la Marca, la Catalunya primitiva pogué sostenirse per sas propias forsas sens auxili dels franchs ; senyal de que lo tal alsament no era tan avans de temps com se podria creurer. Las forsas qu' anaban prenent Asturias ab Cantabria y Navarra ab Aragó, la Vasconia, junt ab l' augment de discordias entre 'ls mahometans, favorian l' independència de la Marca separada dels franchs y l' assistència d' aquestos no l' hi feya falta ni va ferni un sigle després en temps d' Almanzor. Tal volta una fracció del partit independent, nacional, separatista, no volia que 'ls mahometans fossen cridats com auxiliars de la separació, tal volta consideraba mes convenient seguir un temps mes baix lo govern de l' imperi franch, qu' exposarse á ser conquistada altre vegada la Marca per 'ls mahometans. Pot ser aquesta fracció ajudá molt poderosament cuant l' alsament d' Ayzó l' any 825, á mantenir Barcelona y Geroña baix lo mando del compte-marqués franch Bernard I, pot ser aquesta fracció independent, pero enemiga de l' intervenció mahometana, ajudá, á Barcelona, l' any 850, á traure de la presó al governador ó compte-marqués Aledran y á enderrocar á Guillem de Tolosa, separatista partidari del auxili mahometá. Pot ser los independents ó separatistas contraris d' aquest auxili contribuiren poderosament á que 'ls alsaments d' Ayzó y de Guillem de Tolosa no portessen á cap l' independència de la Marca y á que 'ls

comptes Wifredo y sos successors, que no estaban per l' intervenció mahometana, arribessen á fer la primitiva Catalunya Estat independent, separat dels franchs, en lloch de Marca del Imperi.

Era lo clero en aquell sigle, com en molts y molts altres fins al nostre, un poder social, una classe preeminent de influencia decisiva y en aquest concepte es útil considerar quin fou son paper, qual sa actitud devant dels alsaments encaminats á emancipar Catalunya del domini franch. L' Iglesia católica en aquell temps estava en favor del imperi carlovingi y ab ella ho estaria la generalitat del clero de la Marca. Acudint los alsaments d' Ayzó y de Guillem de Tolosa al auxili dels mahometans, sent l' interés religiós y de guerra religiosa contra aquestos l' interés principal del clero d' Espanya en aquell temps y sent lo catolicisme favorable al imperi carlovingi, podem conjecturar que lo clero de la Marca seria generalment contrari als alsaments y demás encaminats á l' independència y fins á esta mateixa. Algun significat te que en temps dels comptes feudataris y mitj independents, en lo sigle X, bisbes y abats acudissen als Emperadors franchs Carlotman, Carles lo Gros, Odó, Carles lo Simple, Lluís l' Ultramarí, y Lotari per l' amparo y confirmació de las possessions de sas iglesias y en casos d' eleccions y altres, com si lo clero continués reconeixent per prínceps als Emperadors franchs á pesar d' haberhi per prínceps los comptes hereditaris y fes per espay d' un sigle com una protesta contra la emancipació catalana, contra lo fugir la Marca hispana del domini franch.

Tal vegada moltes usurpacions de que 's queixaban los bisbes y abats, ja als tribunals, ja als reys de Fransa, contra comptes, godos y altres subjectes usurpadors, tenian son origen en aquesta oposició, en qu' eran mal vistos per 'ls partidaris de l' independència y alguns d' aquestos perjudicaban al clero partidari de la subjecció als reys franchs. L' any 844 lo compte Alarich d' Ampurias, fill del godo Bera y germá d' un sublevat ab Ayzó, usurpaba

bens de la Seu de Gerona; lo compte Salomon (nom no franch) l' any 864, al monestir d' Eixalada, los godos Manduci y Recosindo l' any 874, á la Seu de Barcelona y alguns altres aixís: ja sabem que 'ls godos y demés de rassa no franca eran en general contraris del domini franch; al contrari lo clero.

Lo mateix any 873 en lo bisbat de Barcelona lo prebete Tirso y un altre apoyat per un partit, la facció de Bayon, tenian moguda gent contra lo bisbe Frodoyno, y mes avans, l' any 832 los habitants de Vallespir habian pres terrenos al monestir d' Arlés y l' any 836 varias parroquias del bisbat d' Urgell desobeian al bisbe Posidonio. Los bisbes y monestirs recorrian als Emperadors contra los habitants desobedients y contra los comptes usurpadors, demanaban y obtenian que lo poder judicial no intervingués en los assumptos de sas possessions y demesbens, en proba de cuan facilment sufrian hostilitats. Y en un temps de fé y fanatisme religiós com aquell, sols per motius diferents de la creencia; pero molt grans també, podian los comptes y los habitans exposarse als anatemas del clero.

L' any 852, nova entrada dels mahometans á la Marca com en venjansa de la mort de Guillem de Tolosa. Varen sitiar y pendrer Barcelona afavorits per 'ls juheus qu' hi habia á la ciutat y feren gran matansa dels cristians, retirantse desseguida. No 's parla mes d' Aledran com si hagués mort en aquella lluyta. (10) Trobem un Aledran al costat d' Odon ó Eudes l' any 885 ó 86, defensant heroicament ab ell y altres la ciutat de Paris sitiada per 'ls normandos. Aquest Aledran habia estat duch governador de Pontoise. ¿Era lo de la Gotia? No se sap.

De totas maneras, lo cridar als mahometans per auxiliar la separació de la Marca, tenia l' inconvenient de convidarlos á novas invasions.

J. NARCIS ROCA.

NOTAS

(1) Sentencias del tribunal d' Ampurias y de l' Emperado: Cárlos lo Calvo contra Alarich, any 844. En la sentencia imperial consta, que 'l compte Alarich d' Ampurias era fill de Bera y que aquest governaba *totam Cathaloniam* y es lo primer document en que apareix lo nom de Catalunya. Com aquest nom no torna á sortir fins sigles després, pot ser en aquest document es llibertat ó llicencia presa per un copista.

(2) Aquest proba lo govern de Suniefredo á qui anomena *marchio*, marqués.

(3) Aquest decret fet á Tolosa (12 Juny 844) també pot servir com lo del 815 ó las tres copias per ciutat, per probar lo carácter electiu del Principat catalá, en aquestas paraulas: *Quorum (gothorum sive hispanorum Barchinonæ, castelli Terratiæ et comitatus Barchinonæ) progenitores crudelissimum jugum... sarracenorum civitates ad eos (Imperatores Carolum et Ludovicum) fecere confugium et eandem civitatem illorum magnæ potentie libentes condonarunt seu tradiderunt et ab eorundem sarracenorum potestate se subtrahentes, nostræque demum libera et prompta voluntate se subjecerunt.* Aquest precepte podem anomenarlo per la data, lo nom del Emperador ó lo monestir de San Sadurn de Tolosa d' ahont es datat.

(4) *Soliman dux sarracenorum qui Barcinonam Gerundamque civitatem regebat, Pipini cum omnibus quæ habebat dominatione subdidit* (Annals Metenses. Any 759.) *Carolus deinde accepit obsides in Hispania de civitatibus Abitaurii atque Ebilarbii quorum vocabulum est Osca, Barseluna negnon Gerunda* (Annals franchs ó Petavians. Any 778.)

(5) *Eodem anno Gerundenses homines Gerundam civitatem Karolo regi tradiderunt.* (Crónica de Moissac. Any 785.) *Anno DCCLXXXV indictione VIII Gerundam civitatem homines regi Carolo tradiderunt* (Crónica de San Victor de Marsella.)

Segons las declaraciones dels quatre préberes, quatre militars y sis pagesos testimonis posats en la sentencia imperial de Cárlos lo Calvo (Tolosa, any 844) contra lo compe Alarich, Carlomagno, avans de la conquista de Barcelona l' any 801, donaba com pertencencias del fisch, territoris per poblar en lo comptat de Perelada, en l' Empurdá, habenthi encara mahometans y aquest acte de soberania seria una de las consecuencias de l' entrega de Gerona feta á l' Emperador franch per 'ls geronins. Las donacions aludidas en la sentencia podian ser de l' any 786 y l' any 844 podian ser vius testimonis que haguessen vist, sentit y presenciat com las

feu Carlomagno. Habian passat 58 anys de l' una fetxa al altre y lo testimoni que l' any 786 tingués 18 anys, l' any 844 ne tenia 76.

Lo precepte de Carlomagno fet á Aquisgrá l' any 812, dirigit als vuit comptes, diu, que 'ls reclamants disfrutaban de l' investidura imperial feya mes de trent' anys, lo cual porta á l' any 782 y avans l' acte de sobe- rania del Emperador sobre 'ls comptats de Barcelona, Gerona, Ampurias, Besalú y demes. Mes ja l' any 778 habia Carlomagno rebut resents de Gerona y Barcelona.

(6) *in ea portione Hispaniæ quæ á nostris marchionibus in solitu- dinem reducta fuit.* (Precepte de l' any 815 per Lluís lo Piadós.)

(7) *Hispani usi concilio vocant Regem.*

(8) Tots tres graus constan en l' *Epítome* d' aquella guerra contra l' absolutisme monárquich y la centralisació absolutista, escrit per En Gaspar Sala á principis de l' any 1641. Segons augmentaba la necessitat, creixent las amenassas y la forsa armada de l' Espanya castellana, ja centra- lisada y esclava del absolutisme, se donaba al regne de Fransa mes poder sobre Catalunya, encara que 'ls ministres francesos volian qu' aquesta 's quedés República protegida, no provincia del regne francès.

(9) *Guillelmus filius Bernardi Impuriam et Barcinonam dolo magis quam vi capit.* (Anals Bertinenses) *Isto anno (849) Wilhelmus filius Bernardi ducis Barcinonam urbem Hispaniæ munitissimam cepit per dolum expulso Aledrano custode illius urbis et limitis Hispanici. Isembardus filius Warini et Aledranus per dolum pacis fictæ capti sunt a Wilhelmo invasore urbis Barcinonæ. Sed non multo post isdem Wilhelmus bellum contra nos- tras instaurans victus est amissa infidelium copia fugaque arrepta, dum Barcinonæ se recepi posse confideret, factione Aledrani et quorundam go- thorum capitalem subiit pœnam.* (Cronicon Fontanelense.) *Stipatu prædoni- bus via et funeroso quondam Wilhelmi tota Gothia perturbata erat incursu: qui adversus Carolum regem francorum eo tempore auxilio fretus Abdarra- ghamanis Regis Arabum tyrannidem agens invia et inadibilia cuncta red- diderat.* (Carta de San Eulogi, de l' any 851, al bisbe de Pamplona Wilie- sindo, data á Barcelona.) *Guillermus Bernardi filius Aledramnum et Isembardum comites dolo capuit, sed ipse doloitius captus et apud Barcino- nam interfectus est.* (Eginhard.)

(10) *Mauri Barchinonam Judæis prodentibus capiunt, interfectisque pœne omnibus christianis et urbe vastata, impune redeunt.* (Anals de San Bertí.)

UN RECORT

Y

UNA ESPERANSA

Los amichs y admiradors del inspirat poeta-músich catalá Joseph Anselm Clavé, desitjosos de perpetuar sa memoria de un modo digne obriren una suscripció per aixecar en lo Cementiri de nostra ciutat, un monument que recordes á las generacions futuras al qui fou cantor del poble. Tres anys escasos transcorreguts desde la mort de 'n Clavé han bastat per realisar tan noble idea. Lo obrer ha depositat sa modesta ofrenda, las clases acomodadas y tots los qui apreciavan lo talent de aquell geni han contribuit ab lo que sa posició ha permés á fer posible la termenació de la obra.

Acabat ja per complert lo panteon, cregué convenient la Comisió iniciadora de la suscripció popular celebrar antes de la cerimonia de traslació dels restos de nostre il-lustre compatrici, un gran concert matinal al cual foren invitadas á péndrehi part totas las societats corals euterpenses organisadas encara y en disposició de presentarse ab honra devant de nostre intel-ligent públich.

Unas vint societats respongueren immediatament á la crida oferintse generosament á donar á la festa la merescuda importancia, sens retribució; sufragant los gastos que debia ocasionarlas los necessaris ensaigs pera lograr la perfecta unió entre los heterogéneos elements que las constituian. Fou, donchs, possible la formació de una gran masa coral de cinchcents homes, á qui va esser encomanada la execució de *La Gratitut*, *Gloria á España* y *Los Nets dels Almugavers*.

Las societats de Barcelona y dels pobles mes vehins á la capital que podian facilment asisstir á las nombrosas provas indispensables per lo ben éxit de las pessas del programa, se oferiren á cantar també lo característich coro catalá: *Los xiquets de Valls*.

Lo dia 8 del corrent Octubre va esser lo senyalat per la festa y avans de la hora marcada per dar principi á lo concert era ja materialment impossible entrar en lo Tívoli. Las societats comparegueren ab sos respectius pendons ó banderas adornats ab los premis conquistats en los festivals que en vida organisá l' inolvidable Clavé y cuberts tots ab fúnebres glassas y coronas de semprevivas, llorer y roure.

Las pessas del programa executadas baix la direcció de los senyors Ribera y Rodoreda meresqueren las mes vivas mostrás de simpatía del numerós y escullit públich que omplia lo grandió local, y van repetirse á instancias de aquell lo magnífich himne nacional: *Gloria á España*, *Los xiquets de Valls* y la arrebatadora cuarta part de *Los Nets dels Almugavers*.

Apropósit havem deixat de senyalar entre las composicions repetidas la *Cantata* que lo decano de nostres mestres, D. Mariano Obiols escrigué dedicada á la memoria de son bon amich Clavé. Son mérit y especials cualitats la fan digne de especial menció. La *Cantata* se divideix en dos parts, la primera de carácter elegiach y la segona de género heróych. La lletra de nostre amich en Joaquim Riera y Bertran, inspirada y correcte fou traduhida ab

entusiasme per lo mestre Obiols que alcansá un espléndit y just triunfo, obligant la concurrència á la societat *Euterpe* de Barcelona, intérprete de aquella composició, á repetirla entre frenétichs picaments de mans, y demanant ab insistència que 's presentés son autor per saludarlo com mereixia.

Termenat lo concert va organisarse la comitiva composta de las societats corals per ordre de antigüetat, clohent la marxa la de *Euterpe* seguida dels nombrosos amichs, companys y entusiastas del músich-poeta Clavé.

Dos bandes, la del regiment de Artilleria dirigida per lo Sr. Bressonier y la municipal per lo Sr. Sampere acompayaren lo corteig tocant ab recomenabre ajust triadas pessas. A mes de la societats corals, portaren coronas per depositar sobre la tomba de 'n Clavé, las redaccions de *La Gaceta de Barcelona*, *La Campana de Gracia*, *La Renaixensa*, y *Las Circunstancias* de Reus, y lo senyor don Joseph Badrena individuó de *Euterpe* y bon amich del fundador de las societats corals.

Arrivada la comitiva al cementiri, foren trasladadas las despallas de 'n Clavé, desde lo nicho hont reposavan al nou panteon alsat baix la esperta direcció de los senyors Vilaseca y Domenech. Lo senyor Vidal Valenciano doná las gracias, ab pocas pero sentidas paraulas als concurrents y tancada la llosa de la tomba varen depositarse sobre de aquella infinitat de coronas y brots de llorer, disolguentse immediatament la reunió.

Apesar de no haber assistit cap agent de la autoritat á la cerimonia lo ordre fou admirable y complert.

Acabada la resenya de aqueixa memorable festa podriam donar per acabada també la per nosaltres agradable tasca que se nos ha encomanat; pero desitjem encar que siga de pas dir quatre paraulas sobre lo porvenir de las societats corals catalanas honra de nostra patria y honor de son fundador.

Las nombrosas discordias que han ensangrentat la nostra terra desde alguns anys; podrán haver impedit lo desarrollo y engrandiment de la institució coral euterpense pues no han lograt matarla per complert. La societat *Euterpe* al invitar á las germanas de la capital y altres poblacions desconfiava de arriivar á juntar la respectable masa que prengué part en la festa, pero lo resultat demostra que per sort la noble obra de Clavé te encara llarga y gloriosa vida y no desconfiem de la possibilitat de reunir un dia un número molt mes gran de coristas per fer sentir sas inmortalas composicions.

La bona voluntat dels honrats obrers que forman la asociació euterpense es gran y lo entusiasme ab que procuran per sa instrucció y moralisació admirable, y ab tant elevadas cualitats es imposible la mort de las societats corals y la ruina de lo que ab tants treballs y afanyes lográ arrelar lo geni de son fundador y mestre.

La sort, tal volta la casualitat, ha encarregat al que firma, la obligació de conservar á la obra de 'n Clavé sa importancia y llustre, y aquest encarrech será sagrat per ell, que suplirá ab bona voluntat lo que excedeixi á sos limitadíssims coneixements musicals.

La fe y la confiansa en lo porvenir son inagotables en los deixebles de 'n Clavé, sas composicions, donchs, viuhén y viurán, ab aplauso del públich verament intel·ligent y coneixedor de son talent. Totas las clases de la societat

compendrán la inmensa ventatja de que lo obrer distregui los curts moments de repós que li deixa son trevall cultivant la mes bella de las bellas arts, y lo nom del que va imaginar la fundació de las societats corals será recordat ab pur plaher per las generacions, alcansant un lloch distingit y senyalat en lo temple de la immortalitat.

JOSEPH RODOREDA.

LA PROFESSÓ

EN l' ayre la vista y la rialla á la boca, gambejava xano xano, d' un cantó de carrer á l' altre com la dona que no coneix los números y espera un que passi pera sortir del amohino.

Qualsevol que m' hagués topat en aquella disposició, s' hauria cregut, ó que acabava de despedirme de la promesa, ó que un succés imprevisit afavoria de sobte mon modo de viurer.

Y res mes lluny de aixó.

Pensava senzillament en mon padrí, en l' oncle adroguer, com diria ma germana, en aquell home que l' any passat tingué la humorada de regalar á son fillol una mona de vintidós ous, en representació de las vintidós pascuas anotadas per lo temps en la llibreta de sa vida; en aquell home que en los últims dias de Ignocents enviá á sa minyona, una mossassa d' Agramunt, á casa de son company de solo, l' herbolari, en busca dels neulers, esclatant en una forta y gradual riallassa al compareixer roja de vergonya; en aquell home del qual diu lo veynat que té *sur-tidas* y, en efeete, riu al anomenarlo, recordant sens dup-te la mes recient; en aquell home, en fí, gras, no tant per

sas aficions á la gola com per lo goig que 's vessa de son caracter expansiu: una cosa ben natural al anar á sa botiga pera veurehi la professó del Corpus, corresponent á sas reiteradas ofertas.

Mentres prosseguia mon camí, acariciant ab lo colze del *pardessus* la copa de mon sombrero, que rebé un alevós atach per part d' una cantonada, una veu, una veu fonda y sostinguda com la darrera batallada de las dotze, anomenantme ab insistencia, me retorná al mon de la realitat.

Girarme, somriure y... anava á dir abraçar-lo; mes no fou axís. Fou éll, mon company Geroni, lo fill del meu primer mestre, qui m' abraçá, me desconjuntá, me vá malmetre ab sas afectuosas demostracions; m' entabaná ab preguntas, m' omplí de recorts y de promesas, fins que, baix paraula de ferli de costat durant l' acte de la professó, vaig consseguir assossegarlo.

Animat ab sa companyía, perquè la vivó de son geni y sa conversa sempre variada me prometian una bona estona, vaig rompre, fent pas á mon amich, la muralla de gent que priva'va nostre entrada al curs de la professó, punt per ahont debiam atravessar al acudir á la botiga: mes no sens endurmen mitja grossa de malediccions, sis dotsenas de colzadas y alguna llegum sortida de la boca d' uns *números* que formavan lo *cordó*.

Al arribar allí, no se si madurada ó instinctivament, mon amich y jo nos encrehuarem de brassos com un matrimoni.

Jo crech que fou instinctivament.

Aquella generació anant, venint ó atravessant, aquella bellugadissa, aquella cridoria feu vindre, sens dubte, en nostra imaginació la idea de la separació involuntaria, com aixís succehit hauria.

Y, en efecte, qui no pert l' esma botant y rebotant fet una pilota, del cabás de xufas al sach de ginesta, del sach de ginesta al cistell de gasseosas, del cistell de gasseosas á la panera de carmel-los, de la panera de carmel-los al

feix de cadires y del feix de cadires á las espatllas dels que buscan puesto, comparan domassos ó tornan á casa observant l' adagi dedicat á qui no te memoria?

¿Quí no se atolondra al veures martiritzat per aquestas nihuadas de xitxarel-los que os enrotllan y amasegan, are tirant panís, ginesta ó paperets á la cara de la noyas, are buydant lo sach á la ginestayre ó empenyent al xuffero, are udolant y corrent agafats de un en un ó aturantse de sobte ab la recomenable taleya de promoure lo mes tremendo xibarri?

Jo sols puch dir que, si mon padrí, adonantsen, no 'm crida, com ho feu, ab tota la forsa de sos pulmons, no se ahont hauriam anat á parar mon amich Geroni y jo: tal fou lo conjunt d' empentas, trepitjadas, cops y amasegaments que reberem, tal l' atontament en que 'ns trobavam al entrar á sa botiga, pujant sens esma pels banchs y pronunciant lo consabut «dispensi» cinch minuts après de dirnos «no hi ha de qué» los set ó vuyt concurrents á qui trepitjarem.

Al posar peu en terra y al distingir á mon padrí que, deixant per un moment als convidats, poch á poch s' acostava, rialler com de costum y afalagador, termená nostre martiri.

—Y be, noy, me digué ab carinyo, ditxosos los ulls.....

—Y á vosté mira; repliqué jo, tot aixugantme la suor de la cara.

—Vaig enviarte un recado..... ¡Cóm no 't veig may!....
Qué diantre! ¡Jo be 'm recordo de la mona!

Y aquí feu una riallassa que cridá la atenció de tots los concurrents; circumstancia qu' ell aprofitá pera donarme á coneixer com á son fillol, y jo pera presentarli á mon amich Geroni, ataleyat allavors en confegir un á un los rétols dels calaixos de la botiga.

Aprés li vaig preguntar per ma padrina, y contestantme qu' era, com de costum, á lu cuyna me 'n entrí á saludarla.

Ma padrina es una dona d' aquellas aixutas de carns,

vívas de geni, d' aquellas qu' enrahonan mes ab la vista que ab la boca; neta com una patena, que diu mon padrí, y estalviadora fins á lo extrem; tant, que son marit, al veurerla anuant afanyosa, las micarellas de cordill escampadas ací y allá, no pot menys de cridarli: «No sigas tan rata!»

La vaig trobar la mateixa de sempre; porque es una dona privilegiada per la Naturalesa: y no vull referirme á que no tinga successió, sino á que 's conserva ab la mateixa frescor de quan á petició de ma mare me posá per nom Hermenejildo.

Fins al indicarli ma impressió contestá com sempre:

—Tu ves dient que 'm conservo; pero 'ls anys hi son.

Un crit de mon padrí me feu reapareixer en la botiga. Era que 'm procurava un asiento de preferencia.

Mon amich Geroni ja estava col·locat; es á dir, ja mantenía conversa ab tothom, ab sa veu forta, sobrepujant, fins á lo cas de distreure als vehins de l' altre part de carrer; y aixó que lo brugit del curs s' augmentava ab lo soroll de las trampas que ja s' ohian á la vora.

En tant mon padrí se desfeya pera ben disposarme, vaig donar una ullada per la botiga.

Era l' adroguería de costum, aquella botiga en forma de cuadro, pintada tota d' un color torrat; pero en dia de professó: s' enten, ab lo taulell net, las rajolas fregadas, arrengherats los pots, retiradas las mostras, cenallas, cabassets, etc., y cremant los quatre ciris de la Puríssima Concepció, guarnida ab dos poms de rosas sostinguts per un parell de gerros de porcellana; s' hi veyá, en fí, la ma de la padrina y l' ascarrás del aprenent, mes que ab tot ab las balansas, pesos y demés accessoris de metall.

Una bona estona tardá mon padrí pera ferme lloch; pero aviat m' imposá de son porque la dilatada veu de mon company dihent á la concurrencia y referintse á mon padrí:

—Vosté totas se las pensa!

Y es cert; habia procurat estudiosament la col·locació

de cada una de las personas convidadas, fent alternar los joves ab las noyas y 'ls vells ab las vellas; disposant ademés que aquells ocupessin los banchs d' endevant y aquets los de darrera.

Quan estigué llest de son arreglo, vingué á trobarme, y senyalant lo siti que pera mí triá, me digué á cau d' orella:

—Veya'm si estarás content.

Mes com no compreguí la significació de sas paraulas vaig asseurem ab tota tranquilitat.

Los gegants ja s' acostavan, ja 's distingian los plomalls de la guardia municipal montada y de temps en temps algun sereno demostrava á la gent entretinguda, valentse de sos brassos, la conveniencia de tombar la esquena.

Jo vaig utilizar aquells moments de tumulto pera ferme cárrech dels convidats per mon padrí, y al efecte, donant la espatlla al curs ab apariencia de comoditat dirijí la vista per tots cantons.

Los gestos de mon amich Geroni, son moures y remoures en lo asiento y 'l to de sa veuassa atragueren m' atenció.

A sa dreta tenia una noya, morena, gayre be massa morena; prima, de furiosa mirada y llavis per costum apretats; una d' aquellas noyas que no mes ouhen de la conversa lo que volen, complaguentse, no obstant, en fer repetir lo que 'ls agrada en demostració de lo egoista de son carácter. Molt al revés de l' assentada á sa esquena, rossa y de no mala fesomia, qu' axís arrufava lo nas al indisposárseli una expressió com se desfeya en una riallada del género de mon padrí al aventurar un xiste lo meu company,

No parlaré del futur matrimoni de son davant perque vaig recullir ma mirada per no distraurels: era sa taleya ó esmenussar entretingudament á cada una de las personas que transitavan ó divertirse fent las comparacions mes maliciosas entre los domassos y sos duenyos; donant prou quefer á la mare y massa pena al Sr. Tano, empleat,

ocupada la primera, senyora de tant bon aspecte com delicada cortesia, en advertirlos de sa imprudencia y lo segon en espolsarse las calsas á cada nova evolució d' aquella, com si son vestit de *moireé* negre pogués embrutarlas.

En cambi me foren objecte de un detingut estudi una mare y filla del costat del Sr. Tano, per son caràcter retret y ayre aristocrátich la una y l' altre, que ja tombava los vinticinch y era d' aquellas fofas, totas carns, per cert pronunciadament de faccions no naturals, qu' aixís denotava un desitj particular com una insistent molestia.

Una mica mes enllá, á la punta del primer banch, s' asseya una minyona encarregada de contenir las hostils manifestacions de tres *niños*, fills d' uns americanos, propietaris de la casa, que seyan al darrera, y á n' els quals mon padrí tractava ab la consideració de tot llogater de botiga.

La pobre *niñera* prou s' esgargamellava pera detindre; mes apesar de sos crits may interrumputs de:

—Paquitu, ho diré al papa!.. Lola, estigas! Pepe, no inquietis á la Sra. son *dimonius*, com los deya sa guardiana, prosseguien enfilantse y baladrejant, sent la mes puntxaguda mortificació pera las personas de son aprop.

Mon padrí no 'm permeté acabar la investigació.

Anunciantme los gegants y dientme ab veu retinguda:

—No t' ho pensavas, eh!—m' agafá per las espatllas y m' assentá en lo banch.

Allavors vaig dirigir la mirada á mos costats ab la excusa d' acomodarme en lo puesto.

En aquell moment qualsevol curiós haguera observat en mon rostre l' impresió mes contradictoria, motivada per lo distint aspecte de mos dos vehins. Era l' un, jove, magre, lletj á tot serho, afectat en sas maneras y complacent hasta lo ridicol; era l' altre un pom de flors, es á dir, una noya fresca, guapa y ricament vestida.

L' antipática cantarella del primer al preguntarme si 'm molestava sa levita, mitj pam lluny de ma roba, y un in-

dicatiu moviment de vestit per part de la segona, originat per la pressió de ma botina, nos posá en relació.

Y en tant plovian dels balcons grapats de paperets y cistelladas de ginesta, qu' aixís anavan á parar al demunt del gegants y de las trampas com á la cara dels municipals, serenos, camálíchs y espectadors, prou atrafegats aquestos en acomodarse lo convenientment possible; en tant mon vehí s' arreglava la corbata y la promesa, per instigació de sa mare, recullia lo dit, ab lo qual senyalava á son futur alguna extravagancia de las sevas; mentres mon amich feya esforços de flaqueza pera reposar sa veu al finalisar una anécdota que promogué un escarafall á sa vehina de la dreta ensemps que la rialla mes ingénua á la noya de son altre costat y 'l Sr. Tano suspenia la narració del *menú* servit ab motiu de no sé quin fet polítich, pronunciant espanyolament, açó es, ab totas sas lletres los vocables francesos del tecnicisme culinari; en tant que la filla de m' aristócrata, aquella semi fenómeno, tocava á sa mare pera ferli compendre lo motiu de sa desficiosa ganyota y mon padrí, enfilat sobre un tamboret, entre la padrina, mudada, y son aprenent, net de cara y pentinat, si no cambiat de vestit, reya y mes reya vessant de satisfacció, tot contenint als propietaris de sa casa que allavors renyavan agradosament á sos fillets per una nova entremaliadura, consistent en una esgarrapada en lo front de sa guardiana al dirigir la pela d' una taronja al front d' un agutsil; jo, entussiasmat per la guapesa de son semblant, retreya y comentava á ma vehina ab lo embutllofat circumloqui cuantas tradicions y llegendas m' ocorregueren propias d' aquell acte.

Mon padrí, cridant socarronament á m' auditora:

—Felshi bons tractes, que 's mon fillol! no 'm permeté apreciar lo efecte que ma disertació produhí en son anim; puig per no sofocarla, vas dirigir mos ulls á la professó.

Allavors passavan los gonfanons de cada una de las parroquias de la Ciutat.

—De San Pere, deya la promesa.

—Cert, las claus, contestava son futur.

—Del Pi.

—Cóm lo coneixes?

—De San Jaume.

—No, dona, de Sant Just, no 't recordas de la petxina.

—Ah, si.

Los noys dels americanos se barallavan perque, apesar de contarlos ab veu alta y ab los dits á la vegada, lo un sostenia qu' eran vuyt los passats, l' altre deu, y 'l mes xich donava la rahó á tots dos pera no rebre una catxeta contradihentlos.

Una pregunta de mon vehí demanantme ab finesa y estudiadas paraulas l' obsequi de mirarli la esquena per si hi quedavan paperets ó fullas de ginesta, me proporcioná la ocasió d' entrar en conversa ab la noya de mon costat.

Es un patir tan cuidado, vaig dirli referintme á n' aquell subjecte. Vosté no deu pecar en semblant..... y m' esforsava en convertir á ma frase en un bon requiebro, quan ella, sens fer gens cabal de mí y adobantse la mantellina «Quina calor» va dirse á sí mateixa.

Una persistent rialleta sortida del grupo de mon amicn, ferint mon amor propi, me feu girar de cara á la professó.

Precisament allavors se trencá son curs donant lloch als espectadors de la botiga á continuar sas relacions.

Era una delicia escoltarlos.

Mon padrí recordava la paciencia de sa mare pera vestirlo en lo primer any d' anar á la professó, describint de pas cada una de las prendas que duya. L' amich Geroni referia una dispersió de curs al cáure un gros xáfeh y ho contava tant de baix en baix, que dos acompanyants al gremi de fusters, desguantanse y col·locant sota l' aixella son ventall de palla, aixecaren sa ma pera convencers de si ja plovia. Lo Sr. Tano retreya lo *menú* á n' aquella senyora d' ayre noble que ni se 'l escoltava, pues sa filla, tirantla del bras, li deya:

—Si ho demanés are, are, mamá.

La parella d' aprop meu, menyspreant los comprensius

avisos de la mare de la noya, sostenia que lo ciri pascual no estava tan ben guarnit com en altres anys, criticant á la vegada á quantas personas s' esqueyan dintre las fitas de sa observació: y la minyona dels americanos, la *niñe-ra*, deya sofocada per lo neguit, dirigintse á sos amos:

—Aquets xicots són de la pell de Barrabás, expresió que á mon entendre no 'ls complagué gayre.

Fins al últim m' entabanava la incoherencia d' aquell conjunt.

Per l' un cantó:

—*Poulets à la perigueux.*

—Mamá, si li diguessem.

—Y las sabatas á l' inglesa.

Per l' altre:

—Tothom camas al.....

—Com ha dit?

—Ja! ja!

—No 'l coneixes?

—Ah, si, calla.

—Pel demés, lo ciri.....

—Y mes enllá:

—*Si es Paquito.*

—*Que no, que es Pepe.*

—*Lola, estate.*

—Calleu, com uns *dimonius*.

—Per acabar d' aburrirme, mon vehí rasant una gota de cera de sa botina, encastada ja feya estona, me feu perdre lo mon de vista ab una forta colsada.

Sort que, afegida la professó, las tendres veuetas y carinyosas fesomias d' un pendó de nens vingueren á reanimarme, com impresionaren agradablement á tots los espectadors y d' una manera mes acentuada á las senyoras y noyas, las quals no podent retindrers, exclamavan abt endresa:

—Ay, ay! Lo noy de la Tecla.

—Tú, donam un carmel-lo.

—Qué vas maco!..

—Y li han posat totes las joyas.

—Mira quin altre!

—¡Ay, senyor!

—Que bufonet.

—Quan lo nostre sia gran li farem anar.

Si no que, algunas altres, tals com la promesa d' aprop meu, per esceptuar la regla s' entretenian en retallarlos.

—No se tant petit com li fan anar.

—Si no 'l poden vestir bé, porque li portan.

—Mira quin un, no 't fa riure.

—Y aquell altre, ma', que lleig.

—Hi ha mares.....

—Aquest «hi ha mares» se 'm feu doblement repulsiu porque, sortit dels llavis de ma vehina, compreguí tota l' aspresa de sa intenció.

La presencia d' un pendó de joves restabli la quietut entre lo abigarrat conjunt d' espectadors.

Uniformats, tó grave, aguantant ab un mocador de baptista l' atxa qual flam dirijian á darrera de son cos per adquirir un ayre distingit; escampant alguns carmel-los entre las noyas assegudas en las botigas, dels menuts, si solament eran guapas y dels llarchs, dels empresonats en lo infern de sa levita, si además los atreya algun' altra circumstancia, anavan trascorreguent los acompanyants al dit pendó.

Un d' ells, un que duya lo mosso á detrás ab lo mocador mes provehit de carmel-los, cambiant de banda, previ lo consentiment de son company, ne tirá un grapadet á las dos noyas de la bora de mon amich; mes se vejé obligat á repetirho, porque, com alsaren á un temps sas mans y se toparen al tomarlos, los rebotiren, ferint lo nas del Sr. Tano y cayent un dels projectils á la falda de ma vehina, la qual, ab la mes repugnant finesa lo trencá ab sas dents pera oferirme 'n sas micarellas.

Quan ho recordo encara se m' arrufa 'l nas.

Un nou incident vingué á sobtar las esgarrifansas que

la dita impressió me produí, aixecant una sarracina per lo veynat.

Era que un gos se ficá en mitj de lo curs y corria per tots cantons atarentat, atropellat, malmés, rebent aquí una cossa, allá una cremada, llenya per tot arreu: fins los xicots dels americanos, desatenent las estiradas de sa cuidadora, s' escaparen en sa persecució.

Lo prolongat y ferm *pst* dels arregladors y una música que poch après s' ensopegá á tocar, acabaren la gatzara.

Era un pendó de empleats y gent de upa, segons deya lo Sr. Tano, al anomenarlos un per un; gent d' aquella ó molt magre ó molt grassa, mes que en cualsevol dels dos extrems sempre camina ab lo cap alt, mirada de carácter y poch á poquet, gayre be contant las pedras, com se diu.

De sobte s' aixecá una veu anunciant lo pendó del general. Al ourerla la noya que seya á mon darrera, explicant lo motiu de sa contínua impaciencia, aquella impaciencia que venia á dir:

*Los amantes de Teruel
murieron de sentimiento
y así moriré yo
sino logro lo que siento,*

digué á sa mare, ja tot alsantse del puesto:

—Li dich, no hi ha mes, li dich.

Allavors compreguí que son neguit era per asseurers al devant, ab l' objecte de saludar á n' algun jefe.

Efectivament, tocant la espatlla del jove de mon costat, li demaná la permuta d' assiento, mercé á la qual aquest condescendí fent una terserilla y saltant d' un bot á sobre del banch, mentres ella, ab lo vestit un poch arrebossat y esforsantse pera dominar lo pes de sas carns, se preparava per assaltar lo tauló contrari.

No puch referir lo que aquí tingué lloch ab tota sa exactitut perquè, sols al reordarho, las galdas se 'm enro-

jeixen y las mans involuntariament se 'm col-locan al cap de vall de la espinada.

Sé que al rebre las vuyt arrobas de la desficiosa noya, sufrí un atach aplopletich la banqueta que sostenia lo tauló, sé que la gent s' en reya; que la professó s' aturá, que unas mans m' aixecaren; que la ocasionadora de la catástrofe quedá en molt mala posició, precisament quan passava lo tinent García, segons digué mes tart sa mare, que no caygué com nosaltres la parella de mes amunt, perque mutuament s' apuntalaren; que la *niñera* y sas criaturas, al enlayrarse sorpresos, tingueren sort del monyo d' una senyora y de las solapas d' uns vehins, ab qual precaució s' evitaren un bon nyanyo, y que mon padrí, lo Sr. Tano, mon amich Geroni, ma padrina y alguns altres que no sufriren las consecuencias de la cayguda, apesar de sostindre lo contrari la noya de mon costat, que además del tanto rebé en sas espatllas un vano d' una senyora del primer pis, relliscat al abocarse pera contemplarnos, anavan dient ab la rialla á la boca: «No ha sigut res.» «Si no ha sigut res.»

Mes prompte mon padrí, sustituint las despallas de la banqueta per lo caixó dels bolados que portá á sas ordres son aprenent, restablí la quietut, en tant que jo, sofocat per la tabola dels vehins, sens atrevirme á alzar lo cap, calmava mon aturdiment gambejant per la botiga com un actor en una escena muda de tragedia.

La veu dels espectadors contant las condecoracions que ostentavan los jefes del exércit, las atxas que sos assistents portavan de repuesto, ressenyant lo color de algunas bandadas, admirantse d' un parell de cavallers de la orde de San Joan y de San Jaume respectivament, aixis com del traje d' un capellá castrense y de la riallera fesomia de quatre veteranos, me imposá de que passava lo pendó del general. Comprenquí que venia lo cos dels bombers per las alabansas que de un individuo á éll pertanyent feya lo Sr. Tano, sé que passaren los serenos per lo saludo que mon padrí doná al del seu barri, m' indicaren la presen-

cia de la cobla dels cegos las rascadas de violí; del pendó eclesiástich lo cántich dels capellans, anuntiantme lo tálem lo perfum dels incens y l' agut só de las trompetas.

Al avis de ma padrina me vaig agenollar.

Quan hagué passat la custodia, lo Sr. Bisbe, la tropa y la ja tradicional carrossa, empentada per la multitud de desficiosa gent que allavors s' acumula en lo curs de la professó, los convidats per mon padrí entraren poch á poch dins la botiga.

Donava gust escoltar la conversa que sostingueren al veures reunits, acompanyada per lo soroll que promovia l' aprenent al apilar los taulons.

La noya ocasionadora del conflicte, á *duo* ab sa mare, s' excusava per allunyar de sí la culpa d' aquell incident, lo Sr. Tano sostenia que lo succehit era cosa molt natural; reya mon padrí, y l' amich Geroni, imitant als promesos, se separá del rotllo per enrahonar ab sas companyas sobre si tornarian per la professó de la parroquia. Los americanos parlavan ab ma padrina d' un adop á la cuyna, dient l' amo de la casa ab tal motiu á la mare dels promesos:

—Senyora, no vulgui ser propietaria, en tant sos nets, instigats per la *niñera*, repetian ploriquejant:

—Papá, vamos.—Vamos papá—y la noya que seya á mon costat durant la professó, aquella que se 'm feu aburrible per sa grossería, exclamava, mirant de regull á la causant:

—Vaya un xasco.

M' estranyá la desaparició d' aquell tipo tan condescendent y tocat y posat; mes al dirme mon padrí que no guardava ab ell cap classe de relació, compreguí que havia pres un lloch en la botiga per no trovarne d' altre.

Uns amichs de mon padrí, aprofitantse de la impaciencia dels nens dels americanos, se despediren ab lo «fins á un altre any»; expressió que reprengué mon padrí dihent ab veu alta, perque ho sentís tothom:

—Fins d' avuy en vuyt, que també passa, si 'ls plau, advertint que 'ns assegurarem de las banquetas!

Lo Sr. Tano seguí en la despedida ab una barretada y un «Adios, senyores» que 'm recordá lo cantar:

*Como me despediré
de esta casa siendo grande,
me despediré diciendo:
adios damas y galanes.*

apres desfilaren los promesos ab la mare de la noya; mes no sens qu' avans receptés aquesta als americanos, que també sortiren, l' oli de paper de barba pera la curació d' un briá eixit al bras d' un dels nens.

Al últim, y mentres las noyas que feyan costat á mon amich Geroni, obtenian tot anantsen, lo consentiment de sas mares pera tornar á la botiga per la professó de la parroquia, concessió feta per deferencia á mon amich, las avergonyidas mare y filla, excusantse novament per lo fracás, se retiraren.

Mon padrí, allavors, signant á la noya que 'm feu lo present d' uns bocins de carmel-lo, á la noya per la qual vanament m' esgargamellava retraientli las tradicions representadas en la professó, á la noya que tantas vegadas m' aburrí, digue'm, tot acariciantme la espatlla:

—Es una vehina, afegintme á cau d' orella:

—T' hi puch fer de bó.

Pera guardar bona memoria de tal festa sols faltava que mon amich Geroni exclamés un poch mes tart.

—Noy que hi estat be!.. D' avuy en vuyt hem de tornarhi!

JOAN PONS Y MASSAVEU.

CRIDAS

FETAS EN BARCELONA PERA LIMITAR

LA PESTE DE 1651

PROU conegudas son ja las calamitats que com á desfeta tempesta caygueren demunt de nostra terra, durant lo regnat de 'n Felip IV de Castella. Lluytas per tots cantons, alianzas que mes d' una volta perjudicaren á Catalunya, y com si no fos bastant, pestes y revolts de la naturalesa, tot pareixia haberse reunit en contra de nostra patria.

No tenen per objecte aquestas ratllas, recordar á mos llegidors, que bé la coneixen ; una época de las mes tristas que figuran en nostra patria historia. Al publicar lo document que segueix no 'ns mou mes dessitx que lo d' exposar la manera com á mitxans del segle XVII, las autoritats legislavan sobre un punt tant important com es vetllar per la salut de sos administrats.

Molt pot estudiarse en las cridas que copiem. Ellas mostran clarament l' esprit de l' época y son per aquest sol motiu dignas de publicarse.

La peste de 1651 anava causant progressivament gran nombre de víctimes en Barcelona.

Havia comensat per Janer d' aquell any, y molts abusos s' havian comés no reprimits á pesar dels bans donats per los consells, quan aquells magistrats municipals determinaren publicar ordres terminants en bé de la salut pública, al mateix temps que pera salvar 'l perill imminent de que nostra ciutat 's veyá amenassada.

Guiats per tant noble idea manaren fer las següents :

CRIDES CONTENINT DIVERSES ORDINATIONS ACERCA DEL MAL
DE CONTAGI ¹

Ara ojats tothom generalment quens notifiquen y fan á saber de part dels molt Illustres SS. consellers de la present ciutat, per aquestes coses poder y facultat del savi consell de cent; que com en la present ciutat de present hi hagué algunas malalties de mala especie y apegadisses y si no probehia al remey de aquelles sen podria seguir molt gran deservy al Rey nostre Senyor y dany á la present ciutat y sos habitants. Perçó sas senyorías inseguint Reals privilegis á la present ciutat concedits; ha estatuhides y ordenades las coses següents:

1. Primerament se exhorta á tothom generalment que netejen ses consciencies de vicis y pecats fent una bona y santa confessió y posantse en gracia de Deu al qual suplicaran sie servit per sa infinita misericordia apiadarse desta Ciutat y alsar la ma del cástich que nos amenassa.

2. Item per quant pot esdevenir que anantsen algunas persones de la present Ciutat se poden encontrar per lo camí y tement que en las parts ahont van no las vullan rebre tornarsen á la present Ciutat. Perçó os ordenan sas senyorías que qualsevol persona de qualsevol grau ó condició que sie que sen anirá de la present Ciutat ab ánimo de

¹ Llibre de crides y ordinacions. Arxiu municipal de Barcelona.

transferir sa habitació en altra part, no puga entrar en la present Ciutat, sens que primer sie visurat per lo doctor y chirugiá que per est effecte nomenará la ciutat, sots pena de la vida per al que contrafará y entrará estant infecte y per los que no ho estarán de cent assots, sino serán militars ó gaudirán de Privilegi militar y si serán militars de doscents ducats ó altra major ó menor á arbitre de sa senyoria.

3. Item que ninguna persona ara sie de la present ciutat, ara forastera, ques trobe encontrada, gose ni presumezca entrar en la present ciutat sots pena de la vida.

4. Item per quant algunas personas poch tements á Deu y á la Justicia temporal que han tingut en sas casas malalties, per temor de perdre sas mercaderías ó robas no dupten escaparse per las murallas de la present ciutat y llansar per aquellas ditas robas y mercaderías, del que sen poria seguir molt dany á tota la provincia.

Per ço estatueixen e ordenan que ningú gose ni presumezca escalar las murallas de la present ciutat ni llansar robas algunas ó mercaderías per ellas palesament ni amagadament, sots pena pera tots los trobarán escalant ditas murallas ó llansant dites robes ó mercaderías, ó sels provará aberho fet, de mort natural sens remissió alguna, exequutadora encara que no se provás que las ditas robas ó mercaderías fossen tretas de part infecte.

5. Item per quant en aquest temps es util y convenient tenir la Ciutat neta y preservada de mals olors ordenam y manam que tothom generalment escombren ó escombrar fassen quiscum matí los carrers de la present ciutat quiscum en son enfront, tenint nets aquells de totas inmundicias sens regar aquelles sino per apagar la pols sots pena de tres liures per quiscuna vegada ques trobará haver contrafet á la present Ciutat.

6. Item per lo mal olor y corruptió que resulta dels cuchs de seda, se prohibeix á tothom generalment que lo present any no puguen fer seda sots pena de 50 liures c. aplicadores lo ters al acusador l' altre part al oficial exe-

quutant y la altra part á la present ciutat per gastos del Morbo.

7. Item que ningun pescador ni altra persona gose tenir en Ciutat ni en barracas de mar esquer de peix pera fer cordes de viola que donan pudor alguna, sots pena de 10 liures c. per quiscú y per quiscuna vegada que será trobat haver contrafet á la present crida.

8. Item estatueixen y ordenan que ningun hortolá ni altra persona gose ni presumesca regar ningun género de hortalissas ab aygues brutas en les quals se sien rentades bugades sino que las hajan de regar ab aygues claras y netas sots pena de 10 liures c. per quiscú y per quiscuna vegada que será trobat contrafer en ditas cosas y de perdre y llansarli las ditas hortalissas que seran trobades esser regades ab dites aygues brutas en que sien estades rentadas bugadas, de la qual pena lo ters sie del acusador, lo altre del official exequutant y lo altre per la ciutat per los gastos del morbo.

9. Item desitjant remediar alguns danys que als poblats en la present Ciutat podrien esdevenir sino n'provehia de remey per causa de las bugaderas y rentadoras de bugadas que van fent bugadas així en casas netas com empestiferadas y prenen roba pera fer ditas bugadas en sas casas de personas netas y tambe de empestades. Per tant desitjant probehir á dits danys e inconvenients statueixen y ordenan que no sie licit ni permes á ninguna bugadera ni rentadora de bugada fer ni rentar ningunas bugadas aixis en casas sanas com empestadas ni pendrer roba de aquellas per ferne en sas casas sens tenir licentia del consell o persona que tindrà lo carrech o superintendencia de la salut dels carrers ahont estarán situadas ditas casas sots pena per las que lo contrari faran de 25 liures c. per quiscuna vegada que serán trobadas haver contrafet de las quals las dos parts sien dels acusadors y la altra del official exequutant y si será persona que no puga pagar las ditas 25 liures c. cayga en pena de 100 assots ó altra á arbitre de sa senyoria y en aquest cas tinga

obligació de pagar la ciutat la part tocant al acusador.

10. . Item per quant en aquest temps es molt convenient que la ciutat estiga provehida de las vituallas y provisions necessarias per lo sustento de la vida humana com son vi, oli, tunyina, sal, adrogas y altres coses y vuy se experimente falta de aquellas per causa que los mercaders y altres persones que acostumen vendrer als poblats de la present ciutat totas las ditas cosas han tancadas llurs casas y botigas ahont tenien dites provisions per temor de las malalties corrents y sen son anats fora la present ciutat, del que redunda gran dany y detriment á la present ciutat y poblats de aquella. Perço volent los molt Illustres senyors consellers y dotsena de morbo provehir lo degut remey ab themor de la present publica crida diuhen, notifican y fan á saber y manan á qualsevols persones de qualsevol estat ó conditio sien que tindran de ditas vituallas y provisions y han acostumat vendrer aquellas als poblats de la present ciutat encara que sien absents que dins sis dies apres de la publicatio de la present obrian ditas casas y botigas ahont tenen recondidas ditas provisions y aquellas vengan al just preu als poblats de la present ciutat ab la seguretat lo temps se segueix ço es posant una barra travessera á la porta, peraque ninguna persona entre en llurs cases y botigas guardant quiscun dells sa salut y la de sa familia com es just y rahó, altrament passats aquells sels obrirán ditas casas y botigas ahont se entendian estarán ditas provisions recondidas ab clau de comte. Y per dits Molt Illustres consellers seran posades personas en ditas casas y botigas peraque vengan ditas vituallas y provisions als poblats de la present ciutat pugan las tals personas á costas y despesas dels amos de las mercaderias.

11. Item per los grans danys que se segueixen en lo temps corrent de comunicarse los sans ab los infectes ó malalts y de transferirse mobles, roba ó alajas de unas casas á otras. Perço estatueixen y ordenan que ninguna persona de qualsevol grau ó conditio que sie gose entrar en casa alguna en la cual hi hage malalts suspectes de

contagi ni transferir de una casa á altra encara que no fos la dita casa sospitosa de contagi, mobles alguns, roba ni alajas sino es que fos ab licentia del conseller ó persona que tindrà la superintendencia de la salut en lo quarto ahont estarà la dita casa, sots pena de la vida perals que contrafaran, irremisiblement executadora.

12. Item per quant en aquest temps son molt danyosos tots concursos y ajusts de personas de diffents barris. Perço prohibeixen sas senyorias als mestres de escola y mestres de costura lo tenir en sas casas *minyons y minyonas* pera ensenyarlos fins altra cosa sie ordenada per sa senyoria sots pena de 25 liures c. per quiscú y per quiscuna vegada que seran trobats contrafer á la present crida, lo ters dels quals se aplique al acusador y l' altra á la present Ciutat per los gastos del morbo.

13. Item estatueixeny ordenan ques prohibesca com ab la present se prohiberia á qualsevols corredors ó ropavellers lo poder vendre fins altra cosa sie ordenat per sas senyorias qualsevols vestits ni roba de seda ni llana usada y així mateix se mana á tots los sastres que no pogan fer vestits alguns de ditas cosas usadas, sino es que las robas fossen proprias dels qui las farà fer, no en manera alguna compradas, sots pena per als que contrafarán de 50 liures c. divididores per ters ab lo acusador, officials exequantants y la present ciutat per gastos del morbo y quant la persona que contrafará no tinga pera pagar dita pena cayga en pena de cent assots y en dit cas la Ciutat pague la part al acusador.

14. Item se mana a tothom generalment á pena de 10 liures c. que maten los gats y gossos que tindran en sas casas exeptat aquells que tindran lligats dins de sas casas y si sen veu anar algun per los carrers done la Ciutat de premi deu sous per quiscú qui 'l matará.

15. Item per los grans danys que se poden seguir de que alguns poch tements á Deu y á la justicia temporal no dubten obrir y traurer roba ó altres coses de las casas que per haverhi hagut malalties sospitosas de contagi

estan fetas tancar per la present ciutat. Perço estatueixen y ordenan que ninguna persona gose ni presumesca no solament traurer cosa alguna de dites cases pero encara ni obrir aquella sens espessa llicentia del conseller o persona que tindrà la superintencia de la salut en lo quarto ahont dita casa estarà situada sots pena per als qui contrafaran, de la vida irremissiblement exequtadora. Y ab la present se promet per part de la present Ciutat que a qualsevol persona que posará en ma dels molt Illustres senyors consellers alguna persona que haje contrafet al present capitol y donara plena prova de dit delictè que en continent del diner que te girat la Ciutat al escriba rahonal per gastos de morbo li seran donades y pagades cent liures y assó tantas vegadas quantas entregaran persona als senyors consellers y donarán plena prova que aurán contrafet al present Capitol.

16. Item per los molts danys que se segueixen axi al comú de la present Ciutat y als mateixos particulars que estan malalts de contagi de disimular son mal. Perço estatueixen y ordenan que qualsevol persona de qualsevol estament grau o conditio que sie que se sentirá malalta dega y tinga obligatió a pena de cent assots sino será militar y si será militar o gaudirá de privilegi militar, de desterro ó altres á arbitre dels senyors concellers y junta de morbo de denunciarlo al vuytener á qui tocará la casa ahont dit malalt habitará. Lo qual dega estarse dos en ella, sens mourerse de allí ni comunicarse ab altres personas fins que per lo vuytener se haja provehit lo fahedor y averiguada la conditio de sa malaltia sots las mateixas penas si la contrari será trobat fer.

17. Item per quant algunas personas que tenen en sas casas malalts de contagi no duptan exir de aquellas y comunicar ab las personas sanas de ciutat del que se poden originar molts y graves danys. Perço statueixen y ordenan que de la casa ahont hi aurá algun malalt de contagi no gose ni presumesca exir fora de dita casa sots pena de la vida, sino es que hajen fet purga dins dita casa per los

dies apareixeran necessaris passats los quals constant que estan sans y sens suspita alguna de contagi per lo conseller o persona que tindrà la superintendencia de la salut en lo quarto que estarà la dita casa si li porá donar licentia per anar per ciutat.

18. Item per los danys que poden seguir de comunicarse los confessors, metges, chirugians, appotecaris y altres personas que estan depuntades per aportar los malalts als hospitals ab las personas que estarán sanas. Y pera que aquestas se pugan apartar de ells quant los trobaran per los carrers de ciutat anant á visitar los malalts. Perço estatueixen y ordenan que los confessors y altres sacerdots que exiran de las casas ahont estarán reclosos pera fer sos ministeris tingan obligatió de aportar en las mans una vara o bastonent ab una creu en la sima de aquell y los metges, chirugians y fossers un altre senyal, ço es los metges y chirugians un listó de tafetá blanch en los pits y los fossers hajen de portar una bena de bocaram ótela groga sels veja per devant y per las espatllas y que no puguén anar dits fossers sino es de dia ó de nit officiant, y no altrament sots pena per los qui seran trobats contrafer al present capitol, en los quals tindrà jurisdicció la ciutat, ço es pera 'ls metges, y chirugians de perdre lo salari los devia la Ciutat y haver de fer la purga sens rebrer salari ni ajusta de costa de la ciutat y altres a arbitre dels senyors consellers y junta de morbo. Y pera 'ls fossers si seran trobats de die sens portar dit señal de vint y cinch ducats; las dos parts aplicadoras al acusador y la tercera al official y si será persona que nols puga pagar de cent assots y si será trobat anar de nit no officiant per la present Ciutat axi ab senyal com sens senyal cayguen en pena de ser penjats per lo coll.

19. Item per los molts danys que se originan de que los fossers o persones que te senyalades la Ciutat pera netejar y descontagiar las casas, quans entran per traurer dits malalts o netejar aquellas no dubtan pendrer de ditas casas algunas cosas y aportarselesne ab si, ab detriment

de sos amos y perill de la salut publica. Perço estatueixen y ordenan que qualsevol persona de las sobreditas que será trobada haver robat o furtat alguna cosa de las cases ahont fent son ministeri será entrat encara que dita casa sie minima o de poch valor incorrega en pena de la vida irremisiblement exequtadora. Y promet la present ciutat ab la present publica crida que sempre y quant per algu será entregat en ma dels senyors concellers alguna persona que aura contrafet al present capitol donant plena prova de delicte li seran fetas donar y pagar en continent del diner que lo escrivá racional te en son poder per gastos del morbo cent liures y asso se fará tantes y quantes vegades se entregaren persona que al present capitol haja contrafet.

20. Item estatueixen y ordenan que ningun official com sont metges, chirugians, fossers; alguasils del morbo y qualsevols altres que reben salari de la ciutat per ocasio del morbo no pugan pendrer salari algu ni paga alguna encara que se diga sels dona graciosament ni per estrenas sots pena per los que seran trobats contrafer al present capitol ço es los metges y chirugians de perdrer son salari y als demes de cent assots y altres maiors y menors á arbitre dels senyors Consellers y Junta de morbo.

21. Item per lo gran dany que se podria seguir a tota la Provincia, s' estatueixen y ordenen que ninguna persona que sie sotada ó presentada y servesca de fosser, no gose anarsen fora la present Ciutat en ninguna part de Catalunya, que primer no estiga coranta dies purgant en lo lloch se li assenyalará, sots pena de la vida.

22. Item per los molts danys que se podrian seguir dels abusos que fan alguns llansant robas y draps per los carrers, estatueixen y ordenan que ningu gose llansar roba alguna ni draps per los carrers sots pena de cent assots per al que sera aplicable y per als demes de 50 liures c. y altrás maiors ó menors. a arbitre dels senyors Consellers y junta de morbo.

Y perque las ditas cosas vingán á noticia de tots manan

sas senyorias fer publicar las presents cridas per los llochs acostumats de la present ciutat de Barcelona.

Fonch feta y publicada la present publica crida per los llochs acostumats de la present ciutat de Barcelona ab tenor y veu de vuyt trompetas, per mi Esteve Torrabruna trompeta de la ciutat als 20 y a 21 de Abril de 1651.

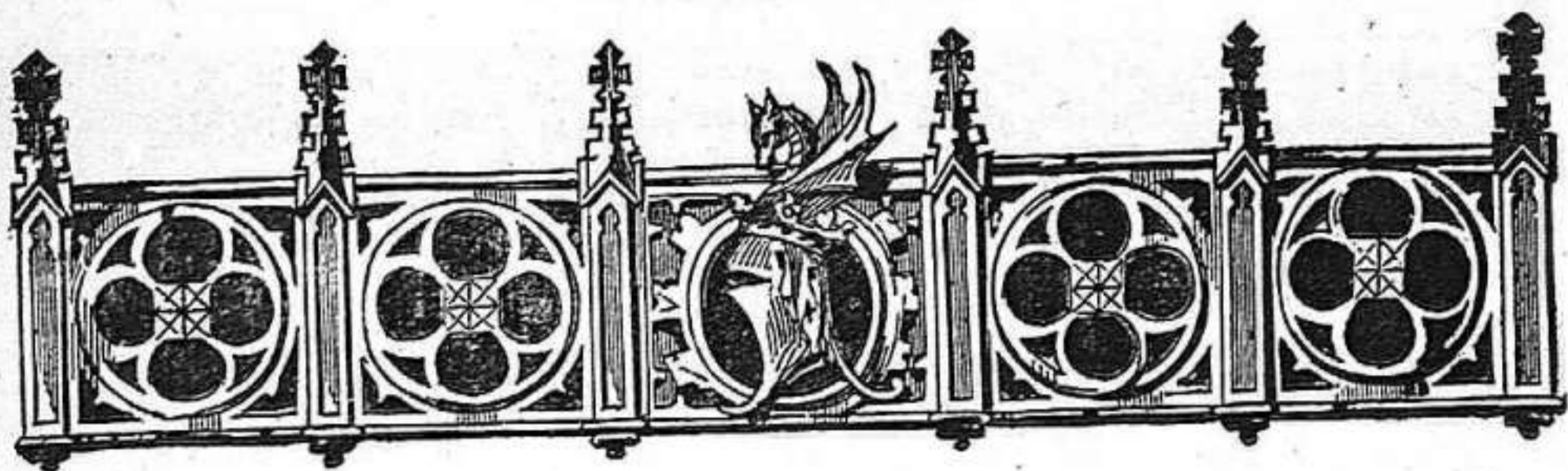
Havia comensat per Janer d' aquell any y molts abusos s' havian comés no reprimits apesar dels bans donats per los consellers, quant aquells magistrats municipals determinaren publicar ordres terminants en bé la salut pública, al mateix temps que pera salvarse 'l perill imminent de que nostra ciutat 's veia amenassada.

Guiats per tant noble idea manaren fer las següents:

Las disposicions que precedeixen foren complertas al peu de la lletra, y mes d' una volta los dietaris de nostre arxiu municipal, 'ns parlan de sentencias executadas en los que contravingueren las cridas qu' apesar dels castichs marcats, no foren poch.

JOSEPH FITER É INGLÉS.

À FREDERICH MISTRAL

M' han dit que enguany, al caure del estiu,
Felibre-rey, en ton llorer altiu
Pará lo vol una coloma blanca:
¡Trove l' aucell del cel regalat niu
En la gloriosa branca!

¡Y el trobará! Puig es ton noble cor:
Font viva y cutia d' eternal amor,
Que surt á doll en tes cançons divines,
Com lo riu desparrama son tesor
En corrents cristalines.

Ton ánima y tons versos inspirats
Per los horts, los guarets y los sembrats
Seguiren folls á la innocent Mirella,
Y en los tossals y singles empinat
A la fada Esterella (1).

¡Falaguera visió, que 'l pensament
Infanta al foch de son desitg brusent
Quan de la realitat trenca los llassos!
¡Y eixa visió la tens avuy present,
Obrinte els amants brassos!

(1) Mireyo y Esterello son las dos ideals creacions d' amor y de bellesa, que se destacan ab poétich resplandor en los celebrats poemas de Mistral.

¡Triunfa, nou Calendau! (1) L' himne nupcial
En ta llahor resona sens igual,
Y alcatifen les Muses amoroses
Lo camí de ta cambra marital
De desfullades roses.

La porta, que has cercat, del Paradís
S' obrí als teus passos, trovador felis;
Y totes les somiades maravelles
À tos ulls apareixen d' improvís,
Mes que 'n tos somits belles.

De quanta poesia tú has creat,
Cull en est dols moment lo fruyt daurat,
Y discret gotja quant lo cor desitja,
Que al dintell d' eixe cel está sentat
L' àngel mut de la ditja.

TEODOR LLORENTE.

(1) Calendau es lo protagonista del segon poema de Mistral: es un héroe roman-
cesch coronat per l' amor y per la gloria despres de grans esforços de passió y de
heroisme.

A CLAVÉ

EN L' ACTE DE LA TRASLACIÓ DE SAS CENDRAS AL PANTEÓ QUE LI
HAN ERIGIT SOS ADMIRADORS. (*)

Lo cap engarlandat de rústica eura
Ld' hont en rulls flonjos sos cabells d' or brollan
y cauhen ondulant per la castíssima
túnica blanca que sas formas tapa,
una verge s' avansa. La bellesa
del rostre esplendorós un vel ofusca,
vel de mortal groguer, mentre una llàgrima
que 'l sol matisa ab cambiants celestes
en sa pestanya perlejant palpita.
Avansa obrintse pas per entre 'ls rengles
que guaytan ab condol la llosa fúnebre;
estática un moment se la contempla,
se treu del cap la verdejant corona,
s' agenolla després, y ab ma segura
demunt la pedra com tribut la posa,
derrer tribut que al fill de sas entranyas
paga la Musa popular, sa Musa.
Llavors á son dolor fluixant la brida,
plora y sanglota. Y marxa. A la montanya
va á amagar son penar. Allí es sa terra.

J. SARDA.

(*) La perentorietat del temps no permeté inclóurela en l'Eco de Euterpe que 's repartí als concurrents al concert matutinal que 's doná en lo Tívoli lo dia d' aquesta traslació.

ESPARSAS

A MOS ESTIMATS CUNYATS EN SEBASTIÀ HORTA Y NA PASTORA BOADELLA
EN LA MORT DE SON FILL JOAQUIM.

Jo 'l vaig alzar lo càntich d'alegría
Quant lo bell angelet vos enviá Dèu (1);
Eco de vostres cors la lira mia,
May com llavors vibrá ab tan dolsa veu.

Avuy que 'ns deixa y vers las encantadas
Florestas del Edem enlayra 'l vol,
La llengua muda tinch, las mans lligadas,
Pera fèr chor al plany de vostre dol.

¡Mesquina essencia de la gloria humana
Que fer eterna l' il-lusió presum!
Quant més joyós ab ella 'l cor s' ufana,
Un bufet de la sort la torna en fum.

Mes la sort es un mith... —La forta alzina
Que creix burlantse del furient mestral,
Y 'l corch que l' existencia, ocult, li mina,
Al ensemps obeheixen lley igual.

Lley d' armonía pèl Creadó establerta
Que regeix ab la lluyta l' Univers;
Que 'l mon inmens del esperit concerta
Juntant en nostre cor dolors y plers.

(1) Fa al·lusió á la poesia *Lo Bressol nou*, publicada en lo nombre 6 de LA RENAISSANCE, any 1874.

Per eixa lley se va vestir de festa
Vostre casal al rebre al tendre hereu;
Per ella avuy que 'l pert desolat resta...
¡Benehim humils la voluntat de Dèu!

Jamay de sos decrets eterns y sabis
Mormole nostre orgull, cego ó rohí;
¡Trist del qui dupta! Ab la pregaria als llavis
Y l' esperansa al pit, fem lo camí!

No ha d' esfullar lo vent totas las rosas
Que hi broten, perfumantne sos marjals;
Cada estiu hi ha bromadas tempestuosas,
Y en vaga may pel juny resta la fals.

¡Bell era vostre infant! En sa bellesa
A doll ditxa hi bevia 'l vostre cor,
Y en ell complerta 'ns dava sa promesa
Mès falaguera 'l conjugal amor.

Bè massa ho sé... Mes sa terrena ausencia
No ploréu tristos ab dolor extrem;
¡Lo transitori Edem de l' ignocencia
Cambiá joyós per l' eternal Edem!

Tendra oraneta que al sentir pahorosa
Los llunyaders bramuls del huracá,
La mar d' aquesta vida tormentosa,
Cercant climas millors, d' un vol passá.

Alegre entona allí dolsas passadas
Banyantse en llum d' espléndits horisonts;
Captiva en estas tristas fondaladas,
Lays d' anyoransa fóran sas cansons.

Del peu del buyt bressol, l' ofrena pura
Alsáu á Dèu de vostre amarch flagell,
Y l' ángel del conhort, deixant l' altura,
Desplegará sas alas demunt d' ell.

SALVADOR GENÍS.

Abril de 1876.

PROMESAS.

Tornem á jurar, m' aymia,
Que sols en mí pots gosarne,
La ventura que cent voltas
Folls d' amor n' hem somiada.

Torna á jurar que m' estimas,
Y digau moltes vegadas,
Que sols á fort d' escoltarho
Pot tornar á mí la calma,
Des que he sabut que lo compte,
Quant al castell n' ets anada,
De flors y de fruytas finas,
Te n' ha fet gran presentalla.

No hi retornis, amor meu,
No hi retornis, m' estimada,
Que l' alé dels poderosos
Per las flors de la montanya;
Es alé que las mustiga,
Que las desfulla y las mata.

No puch riquesa oferirte,
Mes un amor tinch per darte
Que creixent fins á l' instant
De ma derrera alenada,
Pujará á esperarte al cel
Perque 'l gosi la nostr' ánima.

Era la nit trista y negra
Y el silenci que regnava,
Deixá entendre clarament
Las dolcíssimas paraulas
De la nina, que amorosa
A son tendre amant jurava,

Que avans perdria la vida
Que mancar á sa paraula.

D' aquella nit trista y negra
Sols dos llunas son passadas,
Y l' hermosa donzelleta,
La que á son amant jurava
Que avans perdria la vida
Que mancar á sa paraula;
Vestida de ricas sedas
Sedas brodadas de plata,
Camina envers á l' esglesia
Per lo compte acompanyada.

Tan sas joyas rellueixen
Que á son brill enlluhernadas,
Diuhen mostrantla á sas fillas,
Las mares, quant ella passa:
¡Que 'n será de venturosa!
Y á fé ho mereix per honrada,
L' hagut de fer sa muller,
Lo compte per alcansarla.

A la porta de l' esglesia
Ja la nuvia es arribada,
Mes ¡ay! que s' es engroguida
Al sentir una tonada,
Que ab veu d' ella coneguda,
N' ha cantat eixas paraulas:

No es lo goig de la vida
La plata y or,
Lo goig viu en la flama
D' etern amor.

¡Ay! del que estima
Y en terrenals promesas
Son amor fia!

Ab son nuvi la donzella,
Clava ab recel la mirada,
Mes los ulls del noble comte,
Ab ella 's fixan com brasas,
Y com fort la ma li estreny
Ma d' anells molt carregada,
Resolta puja la nina
Del altar las santas gradas.

D' aquella nit trista y negre
 Ja tres llunas son passadas,
 Y la hermosa donzelleta,
 La que á son amant jurava,
 Que avans perdria la vida
 Que mancar á sa paraula,
 Asseguda ab sitial
 Hont brillan los escuts d' armas,
 Vestida de ricas sedas,
 Casi enlluerna mirarla.

Moltas, moltas, son las perlas
 Que 'n son vestit te brodadas
 ¡Mes qui may contar podria
 Las que rodan per sas galtas!
 Ab condol sas cambreretas
 Li dihuen per consolarla:

—Digaunos la mi senyora,
 Digaunos lo que vos manca,
 Que quantas joyas volguereu
 Al punt vos serán donadas.

—Una tan sols ne voldria,
 Que sols un jorn vaig gosarla
 Y es l' amor del espós mèu,
 Que ha fugit per no tornarne.

Certa deu esser la queixa,
 Quant totas restan calladas,
 Y dels ulls de la comtesa,
 Ab mes doll corran las llágrimas,
 Al sentirse baix mateix
 Del finestral de sa cambra,
 Una veu que ab trist condol
 Va cantant eixas paraulas:

No es lo goig de la vida
 La plata y or,
 Lo goig viu en la flama
 D' etern amor.

¡Ay del qu' estima
 Y en terrenals promesas
 Son amor fia!

DOLORS MONCERDÁ DE MACIÁ.

Barcelona Maig de 1876.

BIBLIOGRAFÍA

LA ROJA per Francesch Pelay Briz.—Barcelona: Estampa de «Lo Porvenir,» á cárrech de J. Medina, Tallers, 51.—1876.

o s' assuste 'l lector: no 's tracta d' un aplech d' escenas revolucionarias, ab morts y ferits y canonadas, ni d' arrasar la catedral y matar senyors; los personatges no son internacionalistas, y fins ni fracmasons:—la colecció del Sr. Briz es una colecció inocent de narracions completament agenas á la política, inspiradas en altrás lluytas que las de la passió de partit, en lluytas de sentiments humans de carácter general comparats ab los que contendeixen en aquellas, de sentiments estranys á tota circumstancia de moment, de localitat y d' época. *La Roja* es una continuació de *La panolla*, altre llibre del mateix autor aparegut ara fa un any, y del qual está ja agotada la edició: y 'l títol no es mes que una variant específica del altre.

A la primera de las narracions inclosa en lo llibre precedeix un quadro petit de pagés: l' autor suposa haverse trovat en una masía en lo temps d' espanotxar; posa ell mans á la obra, com los altres, despres de haver acceptat lo pacte de que 'l qui primer trovés la roja havia de contar un cuento, y vetaquí que li surt á ell. Cupleix lo pactat, y com li sobran voluntat é ingeni, aprofita la ocasió per contar al públich aquell y d' altres, y darli un nou llibre. ¡Qué be ani-

ria la literatura catalana si espanotxant, espanotxant, molts d' altrse que podrian surtirse perfectament del pas, trovessen, com lo senyor Briz, la panotxa roja!

Ha estat precisa aquesta explicació per traure al lector d' errors possibles y fixar lo veritable alcans del títol, que no es l' únich del senyor Briz que ha necessitat d' escoliasta.

Y no obstant, si l' escoli ha de ser complert, cal dir que las narracions del senyor Briz si no son rojas de gorra frigia y triángul, es á dir en la accepció metafórica mes usual del adjectiu, ho son en una altra accepció metafórica també, pero ja mes indirecta: metáfora de metáfora. *La roja*—vulgar y conservadorescament,—es

llamas, dolores, guerras,
muertes, asolamientos, fieros males;

las narracions del senyor Briz—las originals—si no son lo dit, poeh se 'n falta. Un *René*, oficial de dragons, y una *Amelia* enamorats sense sápiguer que son germans: una hospitalitat infamement violada y una violació implacablement perseguida y castigada per la casualitat ó la Providencia aquí, per lo rencor d' un germá allá: una envenenadora envenenant á son propi fill sense saberho: una amistat antiga trencada á cops de sabre y acabant en suicidi: heuse aquí *Un raig de llum*, *Una cansó*, *Lo pí de las tres brancas*, *La milana* y *L' home calvo*, únies produccions completament originals entre las escritas pel senyor Briz. Melodrama pur, com se veu; es la passió que ronca, no la que gemega: es lo llamp, no 'l raig de sol, que esqueixa 'ls núvols aglomerats.

Lo senyor Briz se mostra aficionat á buscar arguments en lo cantó negre de la naturalesa: cuestió de gust que no discutim, porque 'l gust sempre es bo quan hi ha bon gust en tenirlo. La censura ó l' aplauso han de dependre, donchs, de la ausencia ó de la presencia de condicions si no morals, estéticas, que produhescan emoció saludable. Se pot rodar la clavilla per tibar tant com se vulga 'l bordó; com mes se tiba, mes net y mes vibrant es lo so: pero sobretot no tibarlo tant que 's trenque, que si 's trenca no hi ha so possible.

Aixó en quant á la acció, als personatges del primer terme: los segons y tercers termes, especialment en *Lo pí de las tres brancas* y

en *La milana*, mereixen una estreta de ma. Son del natural, y sobre tot, son típics. Fins la forma dialogada en que están escrits, impedit digressions y condensant la acció, hi aporta un nou element vigorosament dramátich. Es *Lo pí de las tres brancas* un epissodi, sl no cert, verosímil, de la guerra civil, executat segons lleys estrictas d' aquesta, fidel en lo principal y en lo accessori: es *La Milana* una pintura d' aquesta calamitat, potser mes estesa de lo que molts se figuran, de las nostras classes baixas,—*la que fa las cartas*,—variant plebeya del hierofanta espiritista de las classes que no son baixas: y l' un y l' altre quadro tenen lo mérit de surtirse de la manera vulgar de la narració sense entrar en la manera artificiosa, d' excitar un doble interés, lo que excita 'l motiu moral, y 'l que excita 'l motiu que podem dir local, motius lligats y desenvolllats en un tema altament armónich.

Mes no per aixó tot son trons y llamps en la obra del senyor Briz; també hi ha calma, també hi té sa part la emoció tranquila y somrisent. Parlem de las narracionetas imitadas ó traduhidas que conté *La roja*.

Apart de las imitadas á la forma popular,—imitacions, entre paréntesis, de que no deu abusarse gayre perque l' abús té una penalitat inedulible, l' amanerament y la insipidesa,—hi ha en la colecció de que parlém unas quantas traduccions del inimitable *Cascarelet*, nom ab que, si no s' ha fet, mereixeria haverse fet célebre Roumanille en l' *Armana prouvençau* anual, escritas ab la gracia desenfadada que aquell popular poeta sab trovar en un estil bellugadís y pessigoller, y en unas ocurrencias xistosíssimas; dos d' en Charles Lafont, (?) narracions delicadament pensadas y executadas; y algunas llegendas ó tradicions del Nort de sabor agradabilíssim.

Aixó es *La roja*. Y punt final, no sense dir que desitjem al senyor Briz que obtinga ab ella l' éxit que meresqué *La panolla*, y que 'ns alegrarém de que quan torne á espanotxar torne á trovar la roja, sempre y quan s' haja convingut per endevant en que 'l qui la trova té de contar cuentos.

J. SARDÁ.

(?) Usem, com á indicatiu de la nota, un signe interrogant, referintnos á *La filla del argenter*. ¿Es d' en Lafont? ¿Es de Lluís Uhland? es de tots dos? ó no es de ningú?

REVISTAS: *Les Chroniques de Languedoch*.—*La Revue des langues romanes*.—*La Romania*.

ONGUÉM una ullada á las derreras publicacions qu' ocupantse de Catalunya nos arriuan de la nació vehina:

I. *Les Chroniques de Languedoch*. Esta important revista pera la historia del mitgdia de França, publica al present la *Visite de la Cathedral de Comminges en 1627 par Mgr. X. Barbier de Montault, prelat de la maison de sa Sainteté*, notable per sa importancia histórica y arqueológica, que fan resaltar las notas ab que va ilustrada; *Tentatives de réformes universitaires dans le midi au XVIIe siècle*, referents á las qu' en 1668 se pretenian fer en las Universitats de Burdeos y Cahors; *L'enseignement primaire en Languedoch: les precepteurs de la jeuneuse de Vauvert*, curios estudi sobre l' instrucció en dit poble, desde que en lo segle XII hi fundá las primeras escolas lo jueu espanyol Benjamí de Tudela; *Bibliographie de Tarn-et-Garonne, livres imprimés á Montauban de 1521 a 1700*; y *Préséance des Saints au XV siècle*, ó sia l' orde de preferencia observat pera portar las imatges y reliquias, en certa professó de rogativas que tenia lloch á Beaucaire en 1465.

II. *Revue des langues romanes*.—Seguint la *Histoire littéraire des patois du Midi de la France au XVIIIe par le Dr. Noulet*, dona comens en l' últim número (9 del 15 Setembre 76) á la publicació d' un apéndix bibliogràfic de totas las obras escritas en dit patois durant l' espresat segle. Nostre docte compatrici D. Manuel Milá hi publica un article de *Fonética catalana* sobre lo sonido æ, anunciantse que prompte ho farà de unas *Notas sobre 3 manuscrits*: I un cansoner provenzal; II una novela catalana; y III una traducció de la *Disciplina clerical*; y además de varios antichs enigmas catalans. L' erudit Chabaneau produheix en la secció dels *Périodichs* estimables probas diplomáticas sobre los misteris en Languedoch (1440 á 1521) á propòsit d' altre sobre la passió (1345) que ha fet coneixer Leon Gautier en *Le Monde*. En la *Crónica* trovem las següents novas: 1.ª *La société archéologique* de Beziers y Monsieur Azais seguirán publicant lo *Breviari d' amor* temps ha co-

mensat. Y 2.ª La mateixa societat de Beziers celebrarà un certámen lo dijous de l' Ascenció (10 de maig de 1877), en lo qual , entre altres premis , s' entregarà un ram d' olivera de plata á la millor poesia en llengua neo-romana. Tots los idiomas del Mitgdia son admesos á concorrehí. Los autors deurán seguir l' ortografia dels trovadors y unir un glosari á llurs poesias. Las composicions destinadas al certámen no serán firmadas, haurán d' estar escritas ab caràcters llegibles , y esser dirigidas per doble copia y francas de port , avans del primer d' abril próxim , al senyor Secretari de la Societat. Al mateix temps haurán d' enviar baix sobre , (en qu' estarà escrit lo títol de la composició) lo nom , professió y domicili del autor.

III. *Romania*: En un dels últims números d' esta publicació havem llegit l' article en qu' es reproduheix la major part de la lliçó introductoria ó parlament inaugural del curs de llenguas y literaturas del Mitgdia d' Europa, pronunciat en lo Colegi de França (París) per l' ilustrat catedràtic senyor Pau Meyer, als 27 d' abril prop passat, en loqual s' ocupa *de l' influence des troubadours sur la poesie des peuples romanes*. Com sia que nostra veu es petita y desautorizada perafer la crítica de semblant trevall , y mentres esperém que altre ploma mes ben tallada ilustra l' antigua influencia dels trovadors de Provensa en la literatura catalana, dirém únicament: que tot lo discurs está animat d' un criteri parcial en favor de las literaturas provensal y francesa, qualitat qu' indica gran patriotisme , en son autor pero que desmereix d' un home científich, lo qual deu esser, avans que tot, amant de la veritat. Concretémnos, docnhs, á un petit párrafo en que s' ocupa del renaixement literari catalá, y diu: «En nos-
» tres dias, lo llas (d' unió entre la poesia catalana y la provensal) se
» ha relligat, y nosaltres habem vist tota una renaixensa poética ma-
» nifestanse á Catalunya baix l' influencia dels trovadors moderns
» de la Provensa y sobre tot del primer d' entre ells, Frederich Mistral.» Al clar sentit del mes desconeixent dels catalanistas, deixem que judiqui sobre la veritat de semblant afirmació. Lo senyor Meyer, á qui sempre habem venerat per sa erudició y notable talent, ha estat aquesta vegada sumament oblidat de la historia de nostra literatura. Gran coneixedor de los orígens, se ha descuidat de registrar las últimas páginas. Aquí tots sabem; que los felibres jamay han influít en lo renaixement de la llengua y literatura de Catalu-

nya; qu' aquest es molt diferent del de Provensa y potser molt mes antich. Lo nostre es purament històrich, patriòtich; aquell mes fantasiós y poétich, y á lo mes quan es científich, filològich. Mistral, qual geni respectem com se deu, ni cap altre felibre provensal ha fet res per la renaixensa catalana. Nostre mohiment ha estat impulsat per fills de casa y dins lo cercle de sa potencia. Mistral nasqué en 1830 quan l' insigne Aribau, que publicá en 1833 sa *Oda á la pàtria*, ja feya 13 anys (desde 1817) que se habia manifestat com á poeta. En cambi aquell felibre no produhí fins lo 1851 son poema *Mireio*, que doná á coneixer als catalans en 1864 l' ardent catalanista y llorejat poeta D. Francesch Pelay Briz, publicant poch après diversas traduccions provensals, ignoradas de nostres compatricis, desconeixadors á la vegada del renaixement literari de l' altre part del Pirene, que vol suposarse influí á Catalunya.

Y sens Aribau, un dels primers iniciadors ¿havem, per ventura de rebujar l' intervenció gran que tingueren en lo reviscolament de *la mostra viva*, aquells moderns patriarcas de las lletras pátrias, molt y molt anteriors á Mistral, que tots los de la present generació venerém com á mestres, puig los que no 'ns han ensenyat ab sas lliçons ho han fet ab las obras de son ingeni? No: desde 1803 Bellvitges; en 1814, Ballot, lo gramátich y Puigblanch lo poeta; Cortada en 1834, traduhint á Grossi; en 1836, l' ilustre biógrafo Torres Amat y en Martí y Cortada; en 1840, en Sol y Padris; en 1841 y 42, en Rubió, lo primer de nostres trovadors llerejats; en 1850, D. Antoni de Bufarull; en Pau Estorch, en 1851; lo doctissim Milá, en 1853; en Pers en 1857; y per últim lo nombrós estol de poetas als quals, dit Sr. Bufarull obrí camp pera lluir son ingeni, en las planas dels *Trovadors nous*, fet de gran influencia pera la restauració, en 1859, de nostres Jochs Florals, que han mantingut viu lo caliu del sant amor á la llengua y literatura patrias: De aquí en avant, no cal ja recordar cap fet pera probar que 'l renaixement está en lo plé de sa virilitat, teatro, gran nombre de poetas y prosistas, tenim revistas y calendari y Dèu volent, pensem que res tindrem qu' envejar á nostres germans de Provensa. De segur qu' ells al llegir estas ratllas, estarán també desacordes ab la lleugera afirmació de son compatrici Meyer, que ha posat la ploma en nostras mans.

ANDREU BALAGUER Y MERINO.

REMITIT

SENYOR DIRECTOR DE LA RENAIXENSA.

OLT senyor nostre: Segons veyem en lo escrit publicat en la sua acreditada Revista, número 11, pág. 472, lo senyor Ubach y Vinyeta no quedá satisfet de las nostras leals explicacions en la entrevista que tinguerem á consecuencia de la intervenció de bons amichs comuns.

Lo senyor Ubach segueix, donchs, en la idea de donar al públich lo que no es, ni deu ser del públich, opinant en aixó lo mateix que nosaltres, diferents amichs del senyor Ubach, que per mes que pretenga fernos apareixer en mal lloch, estem certs que no ho conseguirá pas, podent, per lo contrari, ferse la oració per passiva. Aixís es, que pot á plena voluntat lo senyor Ubach publicar á só de trompeta tot quant li semble que puga denigrarnos; gracias á Deu, los nostres noms, ben coneguts en Barcelona puig tots hi tenim fá temps casa oberta, están á prova de certa classe de insinuacions. De bona gana nos inclinarem devant del senyor Ubach com á Mestre en Gay Saber; pero tractanse de mestratge de moralitat y de honor, nos permetrá que nos presentem devant de éll *ab lo cap dret y lo cornet*, com deyan los nostres pares. Lo senyor Ubach, no content de lo que estampa, encara nos aménassa ab revelacions ulteriors; pero, y sia dit sens vanitat, mes sérias amenassas han tingut que ohir los infrascrits y sos paysans en general, y no han pas mort de espant. Donchs, endevant senyor Ubach.

- Lo senyor Ubach presenta per ara, *en attendant mieux*, una declaració del nostre amich senyor Novas, junt ab la de altres artistas ab los quals

ningun tracte habem tingut, manifestant que habian cooperat á una estatueta que ells creyan destinada als Jochs Florals; pero nosaltres, may habem pensat en negar que haguessem encarregat la modelació de una estatueta al senyor Novas; si bé, considerant nosaltres que no habem de discutir aquí lo valor de la joya referida.

A la carta que també presenta lo senyor Ubach de dos suscriptors al premi, podriam oposar nosaltres la declaració expressa de la inmensa majoria, de la cuasi totalitat del suscriptors, aprobant per complert la nostra conducta en tot aquest assumto; presindint també per ara de demostrar ab quan desagrado los mateixos suscriptors han vist las miserables sospitas que se han fet circular sobre la nostra integritat respecte á la inversió de la cantitat recaudada. Pero nos havem proposat no ventilar en públich materias que, ho repetirem, no crehem hajan de ser publicament ventiladas; y no discutirem ni per demostrar de una manera matemática, com facilissimament podriam ferho ab la presentació de documents perfectament auténtichs, que eixas sospitas á que acabám de aludir son simplement injustas, per no servirnos de una calificació mes dura. Un dels punts mes capitals en aquet desagradable assumto, es que los suscriptors del premi, en la grandissima majoria, tornam á dirho ben alt á pesar de la carta del senyor Ubach, estan satisfets dels seus comissionats de Barcelona; y naturalment, satisfets ells, satisfets nosaltres.

Bé sap Deu que si la joya de plata enviada als Jochs Florals no té tot lo valor artístich que nosaltres hauriam volgut, es per circumstancias independentas de la nostra voluntat; pero conste, perque aixís es la veritat, que jamay fou ni pogué ser la nostra intenció fer menyspreu dels Jochs Florals, institució que sempre nos ha merescut respecte, ni del Consistori, envers lo cual nos anima aqueix mateix sentiment, ni tampoch de la persona del senyor Ubach, y protestant aquí altament, desde ara per sempre, de tota suposició contraria.

En veritat, no semblaria sino que los comissionats del mal afortunat premi de Cerdanya son, als ulls del senyor Ubach, sers tan inferiors, ánimas tant vils, que cualsevol experiment degradant se pot fer en ells impunement. Molt nos plauria trobar un poch mes de modestia, ó, si la paraula desagrada, un poch mes de magnanimitat en lo senyor Ubach respecte á nosaltres, ab tant major motiu, quan á pesar de son brillant ingeni, que Deu vulga conservali molt temps, no per aixó deixa de estar subjecta á errors de certa clase, com si fos un mortal ordinari y de poca cultura casi com nosaltres mateixos.

Dihem aixó perque en la famosa exhibició que de sa joya feu lo senyor Ubach en una tenda de la Rambla, exhibició que nosaltres no calificarem aquí per rahons de dignitat, tant poch ben inspirat estigué lo senyo,

Ubach, que crehent, sens dupte, posarnos á la burla pública y ab nosaltres, tal vegada, als subscriptors al premi, no veyá que qui en realitat s'hi posava era ell mateix, puig en lo petit escrit acompanyant á la joya, transformava en *vilas* de la Cerdanya pobles com Alp, Osseja, Das, Bourgmada y Ger (alguns de ells francesos) donantlos á tots la mateixa categoria de Puigcerdá; lo cual revela, ó una deplorable ignorancia de la geografia é historia de la Cerdanya, ó lo poch noble desitj, y aixó fora encara molt pitjor, de donar á entendre als qui no coneixen aquell país, que en tantas vilas reunidas no han pogut recaudarse mes que vint duros, quantitat que, çom despreciativament, se designava en lo indicat escrit acompanyatori, quan sobran precedents de haberse ofert premis de Jochs Florals de molt menos cost, fins per las mes elevadas corporacions de aquest antich Principat. De tots modos, aqueixa transformació, en *vilas*, de poblets, alguns ben petits per cert, que encara continua permetentse lo senyor Ubach al parlar en LA RENAISSANCE, sempre semblará á quants coneixien un poch la terra de Cerdanya una llicencia poética excesivament atrevida, cualsevol que sia la interpretació que se li vulga donar; y ja que en lo remitit que nos ocupa, se usa la paraula «broma,» sians permés manifestar que la dita llicencia es, en realitat, una broma magna, molt superior á la que se preseten que nosaltres hauriam fet y unicament igual á las que cuasi semblaria que te per costum permétrese lo senyor Ubach.

Y encara lo senyor Ubach amenassa ab mes exhibicions de la joya que, quan no fos per altre cosa que per lo noble escut que porta, deuria respectarse un poch mes. Ja que parlam incidentalment de un escut, símbol de immaculada gloria, y que per lo tant deu ser sagrat per tot bon catalá, per aqueixa consideració, y absolutament per cap altre, ja que tant poch artística se troba la *Ceres* de plata que té lo senyor Ubach, si ell vol pot tornar desde luego als comissionats la ultrajada joya, en cambi de la cual se li donará, en moneda sonant, lo seu import, ó sians los vint duros de la suscripció ab dos mes que costá de compra; y aixis podrá, si vol, ferne construir una altre que sia mes de son gust. Y si encara lo senyor Ubach volgués acudir á un tribunal de justicia contra nosaltres, estiga cert que li agrahiriam molt, puig á la hora present seria lo millor favor que pogués dispensarnos. Mes direm; no seria imposible que en cas de no satisfacer ell aquest nostre desitj, y que consideram mol legitim, prenguessem nosaltres una iniciativa, que al fi y al cap no es sino molt regular, tractanse, com aqui se tracta, de una cuestió en la cual hi há un que preten que se li ha quitat, lo que era seu, afirmant nosaltres lo contrari.

Fet y fet, com se diu vulgarment; ben considerat tot, será donchs lo mes lógich anar allí ahont *summ cuique tribuitur*; tant mes, quan ja que lo senyor Ubach usa la paraula *fanch*, paraula lletja, nos sembla que en rea-

litat aqueixa cuestió va anant per lo camí del fanch, del qual evidenment convé apartarla.

Nos apar, donchs, que lo millor será, en definitiva, anar del fanch, al pretori, que es lloch decent, ahont lo senyor Ubach podrá repetir, si aixis li plau, que nosaltres som homens de engany, y nosaltres contestarém ab tanta amplitut com sia necessari.

Si sols se tractés de la honra nostra, sempre estam disposats á entregar-la á tots los vents de la publicitat; pero á mes de la nostra, hi ha altres honras que no poden ni deuen ser olvidadas, essent aquest lo principal motiu que, segons habem indicat més amunt, fa també considerar funesta á bons amichs del senyor Ubach una polémica pública entre ell y nosaltres sobre la seua joya dels Jochs Florals. Per altre part, fer polémica periodística, no es pas lo nostre ofici: anant ahont acabám de dir, ahont sembla que la necessitat nos porta, podrem entregarnos tots mes librement á las nostras ocupacions ordinarias, mentres lo nostre representant provará:

Que per declaració de périts buscats per lo mateix senyor Ubach, la joya enviada als Jochs Floral equival realment, al producte íntegro de la suscripció feta entre una centena de habitants de algunas poblacions de la Cerdanya.

Que encara la dita joya sobrepuja en cost á la cantitat rebuda del nostre país;

Que la àltre joya modelada per lo senyor Novas, no es producte de ninguna suscripció oberta pera costejar un premi de Jochs Florals, equivocantse completament qui cregué lo contrari;

Que la referida joya del senyor Novas no significa mes que un testimoni de agraïment á un dels mes nobles fills de Puigcerdá, no per cap poesia enviada als jochs Florals de aquest any, sino per poesias catalanas molt anteriors, sobre cosas y fets de la Cerdanya, y encara per altres mérits;

Que, moralment y civicament parlant, cada hu de nosaltres val, per lo menos, tant com lo senyor Ubach y Vinyeta.

Que desde la entrevista tinguda ab nosaltres, ni dret té lo senyor Ubach á queixarse, respecte al valor artístich de la sua *Céres* de plata.

Provarém, finalment, que si per motius que no seria imposible fossen menos impenetrables de lo que pot tal vegada figurarse lo senyor Ubach, se hagués proposat sistemàticament la irrisió dels infrascrits en particular, y dels cerdans en general, hauria en aquet cas entrat dit senyor en mala via.

Y quan haurém probat tot aixó, que tot aixó provarém, si Deu vol, y encara alguna cosa mes, á las horas podrem fer lo que no fora are per

nosaltres decorós; podrem fins oferir al senyor Ubach, com á particular, pero may com á comissionat, ab plena espontaneitat y lo mes decenmentment que sapiam, una joya igual á la joya tant disputada; á fi de manifestarli que no li tenim la menor animositat.

Es lo que per ara han cregut convenient, senyor Director, contestar al escrit del senyor Ubach y Vinyeta donat á llum en LA RENAIXENSA, los seus servidors Q. B. S. M.—SALVADOR BARNOLA.—PERE COMAS.—FRANCISCO FABRA.—EVARISTO BERGASSE.—FRANCISCO GELBERT.

Barcelona, Setembre 1876.

TEATRE CATALÁ

No sembla sino que la nostra escena cansada ja de anar pe'l pedregal, vulga cercar en noves corrents una vida mes sanitosa, y tracte de ficarse de plé a plé á un dels géneros que mes crit han donat als autors y literatures dramátiques; lo género histórich.

Allá pe'ls últims de la derrera temporada teatral, y ara al comensarse la present, dues obres d'aquest género s'han estrenades y representades; y si be aixó res implicaria dit enlayre enlayre y ab senzillesa, puig no es la primera ni la segona vegada, ni molt menos que aixó succeheix en la escena catalana, se fa notabilíssim si's considera que son abdues de un mateix autor; que es aquest, vulgas que no, lo de mes empresa de tots los del teatre catalá; lo qui ha fet, si no creat, lo públich entussiasta, (entussiasta mes que altra cosa); y 'l qui per ses obres al devant d'aquest, ha regulat la alta ó la baixa de nostra importancia literaria, en la part representativament dramática.

En *Lo Plor de la Madrastra* de primer y ara darrerament en *Los Segadors* drames tots dos inspirats en la historia y en la historia pátria, s'hi nota una tendencia reformadora en lo tirat de nostra escena; y com aixó cabalment consona ab idees intimament nostres y pensaments repetidament expressats per nosalres, no es molt que 'ns alegrem y que donguem aplaudiments de cor per sa intenció á son distingit autor lo mestre en gay saber D. Frederich Soler.

Lo drama històrich en la literatura es sense dupte un dels medis mes hàbils pera la educació virilment ciutadana dels pobles; y mes per aquells qui ostentan una genealogia esplendentment gloriosa; y mes, molt mes encara, per aquells que com lo nostre se troban en la renaixensa de sa vida patrial, despres del son de mes d' un segle, y ab l' esment quasi esborrat de sos avis y besavis y de llurs costums y quefers y llibertats é independència.

Ab l' acció dramática, ab los quadros plasticament vivents de un fet gloriós ó gran de la historia de son pays, hi sent tot ciudadá de bona mena quelcom de sa fesomia espiritualment íntima, hi veu ratlles sanceres de son caràcter, hi gosa vaguetats sublimes de la seua ànima; y al oure ressenyar una gesta dels prohoms que mes venera, s' aixeca sobre sí meteix y 's considera y 's te en mes que avans, y sent mes amor per sos conciudadans y es com un nou baptisme que 'l fa entrar cada vegada mes en la fraternal comunió de son poble.

En un drama de costums, un hi veu marcadament la seua individualitat, ab sa tendència y caràcter d' organisació social y l' efecte immediat es la concentració del esperit, sota les ales de la reflexió; en lo drama històrich pe 'l contrari es la expansió de l' ànima l' efecte principal y tot hàbil autor dramátich atrau y subjuga al públich fins á arrebarlo, ja ab la raconta de un fet, ja ab una frase esplendidament patriótica, ja ab una sonora tirada de versos en exaltació de la pau, ó la llar, ó la familia.

Mes si mirat aixis te 'l drama historich condicions altament favorables al poeta, també per al devant de la crítica deu ostentar condicions tals y tantíssimes molt capasses d' espantar l' autor novell y fins d' aturrollar lo mes expert. Fer una obra dramáticamente històrica sense que en tota ella hi palpita fidelment l' esperit de l' epoca; sensa que 'ls personatjes giren y viscan en l' esfera de son caràcter secularment sancionat; sense que en los sentiments, idees é instins, s' hi note 'l tirat de sa civilisació; sense que 'l públich haja d' anar retrospectivament á recordar lo perquè de lo que 'l comou; no es lograr res. Un autor haurá fet aplaudirse ab tirades mes ó menos boniques de versos; haurá treballat escenes mes ó menos acabades; haurá escrit una obra mes ó menos polida de forma; empero may haurá fet un drama històrich y lo mes que haurá lograt

será ferho semblar de lluny, com aquelles vistoses corasses de cartró (simulant ferro) que avuy s' usan en la escena.

Tantes dificultats no poden quedar resoltes de una vegada, aixis es que en los drames del senyor Soler no anavam á cercar la resolució perfecta d' aquests grandíssimes problems, pero la veritat sia dita que 'ns creyam trobarhi quelcom mes de intuició històrica, de certitut de fets y de caràcters y bon xich menos de anacronismes.

Si en *Lo plor de la Madrastra* llevam la idea psicològica, falsament arrebatadora, pero grandissimament dramática, que empeny y aixeca la reyna Joana fins al deliri per amor á son fill, poca cosa de notable 'ns quedaria en lo drama com no sian algunes notes de l' arpa de la tendríssima Rosa, mística viola posada entre 'ls escardots y gatoses que similan formar la Cort del rey en Joan II. Empero tot y aixís, tot y que l' idea fonamental de la obra sia admirablement dramática ¿qui hi veu en ella lo drama històrich? ¿ahont es l' esperit de l' época? ¿ahont l' espantable prudencia de Joana Enriquez? ¿ahont lo tacte y 'l talent polítich y la forsa de voluntat de son espós, que ab tot y ses malifetes, avuy l' historia l' anomena 'l Gran?

Y l' obra es prestava, lo motiu era habilissimament escullit; Catalunya en tal época 's revolcava sentint per primera vegada la dominació de una dinastía estranya y estrangera; per un cantó los nobles rebel-lats, per altre los cortesans envilits y per tot arreu lo poble enverinat per la pérdua dolorosa del mes anyorat dels prínceps; en lo centre del quadro, dos reys, dues figures colossals, originals; espléndidas y fortament dramátiques y tot aixó coronat per una novolada fosca que venint de ponent, feya pressentir al poble la pérdua de sa immaculada independència.

¿Qui nota res d' aixó en lo drama del senyor Soler? ¿Qui veu los reys fugitius, la terra en banderies, l' estranger petjant la terra pátria, los nobles duptosos entre sos reys y son poble? Ningú, ningú mes que no sia en fredíssimes relacions incidentals.

Y aquí devem dir que no mirariam l' obra ab un criteri tant relativament històrich, si ella en sí no s' ho aportás; empero si en treyem de ella lo aparatós de sos ribets històrichs ¿l' admeterá la filosofia? ¿pot considerarse mes que en una reina y de son temps y son caràcter l' esfera de acció en que 's desrolla la figura

de la reyna Joana? Lo fonament, l' idea generadora de l' obra nos porta á haverla de considerar ab aquest criteri relatiu, sinó lo sentiment que l' engendra, aufegat com fora per no tenir esfera de acció en la realitat, desde un principi derrocara l' obra.

Avuy per avuy les condicions del autor dramátich son cambiades pe 'ls grans estudis fets en historia, y ni al meteix Schiller se li passarian certes errades de una de ses obres colosals, en la caracterisació y veritat històrica de sos personatges; y Schiller escrigué de personatjes per ell estranys y además vigorisats é idealisats per la llegenda, mentres lo senyor Soler escriu de personatjes de sa terra y no idealisats pe 'l temps sino trasportats ab veritat de l' un segle al altre y fidelment fins als nostres dies.

Y tractant d' aquest assumpto havem de confessar que la falta de veritat esperit y certitut històrica se fa mes notable en la derrera de ses obres *Los Segadors*. Allí hi ha además l' amalgamament de dues épocas distintes en una sola y reduhida acció; allí hi ha la aliació de personatjes que visqueren la vida pública, avuy històrica, l' un al comensar lo segle 17, los altres á mitjans de ell; allí veyem segadors en la diada de Corpus de l' any 1640 menats pe 'l bandoler Pere Rocha Guinart, de qui parla ja Cervantes avans del 1614, de qui Melo al cercar los orígens y causes de la guerra que historiá, ne parla com de molt antich reduhit al rey Católich, en fi de qui se sab que en 1611, se presentá á indult y fou desterrat á Nápolis y allí li fou dada una capilania de campanya.

Y una vegada aixó dit, una vegada expressat l' anacronisme de la forma constitutiva de *Los Segadors*, ¿qué queda en l' obra, de caràcter, de esperit, de intuició històrica? ¿Será l' escena de mercaders de Barcelona, qual conversa mes sembla propia de botiguers del carrer de Baix en dies de bullanga dels nostres temps, que no pas dels ardents ciutadans de aquella época, patrioticament revolucionaria quan no separatista? ¿Será pot ser la descriptiva y pintoresca relació de la professó y dia del Corpus, que te mes tirat de la que avuy se veu que no pas de la que en lo segle disset guaytávanse religiosament y embadalits los nostres avis?

Y no 's crega pas que nosaltres pretengam fer del poeta dramátich un esclau de l' historia; aixó may, porque á les hores mancaria á les obres idealisació y resultarian tan fredes y encarceradament mo-

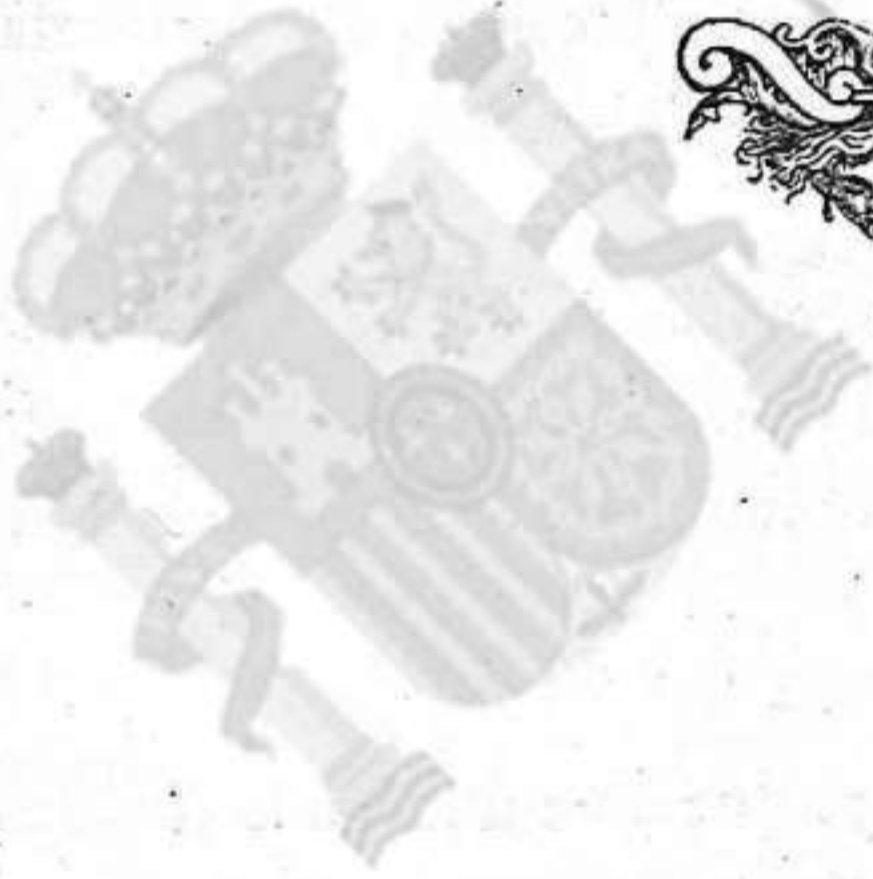
nótones com una crónica rimada; no, nosaltres comprenem y desitjem l' idealisació y admetem certes llibertats en los drames, com per exemple en *Los Segadors* lo trobo del relotje que fou portat pe 'l poble á l' inquisició y que si bé passá la escena á casa 'l Marqués de Vilafranca, lo senyor Soler la traslada al palau del Virrey Comte de Santa Coloma; y som d' aquesta idealisació tant partidaris que ni un mot se 'ns escaparà de censura. per *Lo plor de la Madrastra* quan lo senyor Soler fa adelantar un quan temps lo recobro de la vista al rey Joan. Quan la reyna morí creyem que D. Joan II era cego encara, mes ¿qué hi fa? si idealisant aquest detall se logra obtenir un espléndit final de ters acte que honra al autor y á la literatura.

Mes si per aixó passem pe 'l logro de la bellesa artística ¿com passar, per exemple, que la reyna Joana, á qui ningú ha acusat que sapiguem ab fonament y probes, de la mort del Príncep de Viana, sia presentada en la escena com una criminal vulgar, enredada ab assassins, alsant l' eyna de mort en sa propia cambra reall, de nit y sobre una dormida donzella, y fentla arriivar fins á ser la envenenadora de son propi espós, l' espós que li ha dat poder y que era son amor, sa gloria, lo pare de son fill tan adorat? ¿Com passar tampoch que la meteixa reyna Joana, en lo fons de una copa que ha omplerta de matzines, hi veje ensomiada, un mon nou, la América verge, que tants anys havia de trigar encara Colombo á descobrirla per una pura casualitat ó voluntat divina, quan anava á cercar la derrota de les Indies? En aixó ens es impossible convenirhi, y per mes que se 'ns diga que estém crosos al analizar una obra dramática ab un criteri tant escrupulosament historich, creyem cumplir com nos cal per als fets ulteriors, perque 'ns ho dicta la conciencia del nostre moviment literari tant escencialment retrospectiu, y perque 'ns hi obliga la importancia de que han anat revestides les obres, la consideració que 'ns mereix lo seu autor y mes que tot la que debem al públich.

A la alsaria y consideració, que ha arriivat D. Frederich Soler, com á autor dramátich, no li pot plaure mica que dues de ses obres presentades ab mes importancia li sian alabades per escenes soltes, per altesa de parlaments, per algun que altre carácter sostingut y per certs efectes dramátichs notables; no, no devia esser aixó lo que 's proposava lo senyor Soler; y si ho era, no era digne de ell.

¿Quin dupte hi ha que en *Lo plor de la Madrastra* y en *Los Segadors*, s' hi troban motius, y no pochs, d' alabansa per al autor dramátich? Pero l' obra en conjunt, l' obra que pertany á l' art per sa totalitat , per lo fons y forma y esperit que l' ha dictada , no arriba de molt á lo que de ell debiam prometrens y que ab tot y alxó no debem menos que prometrens encara.

R.

NOVAS

Está á punt de sortir la traducció del llibre del poeta holandès Joan Segon titolat *Los petons*. La traducció es en vers catalá y feta per dos dels mes jovens y coneguts dels nostres poetas.

Lo monument fúnebre á la memoria de Clavé termina per lo busto del immortal cantor, degut al sisell del célebre escultor senyor Foixá que ab sa mestria sembla talment haber fet reviure l' ilustre finat.

Era notabilíssim l' *Eco de Euterpe* que ab motiu de la traslació de las cendras de 'n Clavé 's publicá. Contenia una sentida corona poética deguda als Srs. Mestres, Vidal y Valenciano, Tomás Salvany, Martí y Franch, Angelon, Roca y Roca, Ortíz y Tejada, Riera y Bertran, Coca, Bartrina, Ubach, Briz, Carcassona, Guimerá, Molas, Reventós, Torres y Reyetó y Roure.

Mugeres sábias y mugeres estudiosas es lo títol d' una de las interessants publicacions del célebre Bisbe d' Orleans Mgr. Dupanloup, fogosa alegació en defensa de la cultura intelectual de las donas á qui va especialment dirigida.

A la vista tenim la segona edició de la acertada traducció que ha fet d'aquella obreta la escriptora madrilenya que firma ab lo pseudónim de María de la Peña. La recomanem als nostres lectors y especialment á las nostras lectoras.

Está en venda, al módich preu d' una pesseta, en la llibrería de Bastinos.

Hem rebut també, y dem las gracias al autor, lo discurs pronunciat per lo catedrátich de Geografía de la Universitat de Barcelona, Dr. D. Gayetá Vidal y Valenciano, en l' acte d' apertura del present curs. Son tema es: *Concepte, extensio y relacions de la Geografía com á preliminar á la Cosmografía é introducció al estudi de la Historia*. Es un treball ben pensat y ben escrit que honra al talent del autor y á la respectabilitat del Claustre universitari que 'l conta com á un de sos mes distingits membres.

Lo cronista de Tortosa D. Eduard de Arévalo ha donat fi á un *Recuerdo histórico* de aquella localitat, ab lo títol de *Carbons y Garidells* que 's refereix á dos célebres bandos que existiren en aquella Ciutat en lo temps de D. Jaume I.

La lltre. Obra de Santa María del Mar ha encarregat al acreditat artista Sr. Planella la restauració dels cuadros de Viladomat que 's veneran en lo transcor de dita Iglesia. Está ja llest lo que representa lo carrer d' Amargura y que han costejat las revenedoras del Born donant ab aixó una mostra de piadosos sentiments y de amor á nostras glorias.

Entre las diferentas manifestacions que auguran per fi á la literatura catalana una acullida simpática de part dels centres oficials y dels literats castellans, notarém la de que la *Gaceta de Madrid*, periódich oficial del Govern, s' ha ocupat per primera volta de una obra catalana, ab la crítica que ha fet de las *Tragedias* del senyor Balaguer y que un escriptor eminent, académich de la Espanyola escriu en un treball important sobre 'ls orígens de la llengua catalana, influencia dels trovadors provensals en ella y judici crítich de sos escriptors, fins á principis d' aquest sigle; y com á mostra de

la repulsió que existia envers las literaturas provincials, traduhirém lo següent, ab que termina 'l periódich *La España* una noticia referent á las mocions fetas en las últimas sessions de la Junta general de Viscaya pera fomentar lo conreu de la llengua euskara y 'l rekort de las glorias d' aquell país: Diu aixís *La España*:

«Aplaudim lo zel del diputat bilbaí (senyor Villabaso) y de la Junta pera que 's conega l' historia y la literatura del país. Per descuit en buscar y en donar á coneixer los fets y produccions de las provincias, descuit de que molt sovint han pecat las juntas y autoritats locals, se desconeixen moltes tradicions y no pocas glorias que si-guentho primerament de la provincia, ho son també de Espanya en general. Los mereixements dels fills redundan sempre en gloria de la mare.»

«Sentim que algun periódich ministerial, mes obligat que altres á fomentar quant sia en augment de l' il·lustració espanyola, anuncie en to de censurarlos los propósitos de las juntas de Viscaya.»

«Catalunya celebra sos yochs florals en catalá, te teatro catalá, periódichs escrits en catalá y tota una rica literatura catalana; ¿podrá dirse per aixó, al menys ab justicia, que pretenga separarse de la familia espanyola?»

Ab motiu del casament del mes inspirat dels poetas provensals, Frederich Mistral, ab una hermosa senyoreta de la Borgonya, tingué lloch á Dijon una gran festa literaria ahont hi assistiren entre altres escriptors de aquell país Roumanille, Aubanel, Gras, Mathieu, Roumieux y Villeneuve.

Per felicitar á son amich d' enllá del Pirineu, un dels campeons mes fermes del nostre renaixement, l' inspirat vate de Valencia Don Teodor Llorente ha compost una bellíssima poesia que ab gran pla-her estampem en nostra revista.

Formant dos volums se publica á Filadelfia una obra de 'n Ros-sendo Arus y Arderius ab gravats de 'n Frederich J. Garriga titola-da *Cartas á la dona*, Historia de la Esposició de Filadelfia y viatge als Estats Units.

En la llibreria de Alvar Verdaguer se recullen anuncis.

Será 'l primer llibre en catalá que 's publiqui á América.

Galantment invitats per la *Societat Económica d' amichs del País* tinguerem lo gust d' assistir á la solemníssima sessió que celebrá lo dia 24 del passat setembre, en que á mes de commemorarse lo centenari de sa fundació se procedí á la distribució de premis á la virtut y á treballs científichs anunciats en lo derrer programa.

La sessió tingué lloch en lo Saló de Cent de la Casa de la Ciutat que 's trobava severa y artísticament adornat. La presidí lo de la Económica senyor Urgellés de Tovar, figurant entre las autoritats los senyors Capitá General, Vice-President de la Diputació, Alcalde, Rector de l' Universitat etc.

Lo senyor D. Vicens de Romero y Baldrich, Secretari de la Económica ocupá la major part de la sessió donant lectura de una interessant Memoria en que després de ferse la historia de las Económicas espanyolas, y en especial de la de Barcelona, y de enumerar los treballs á que aquesta s' ha dedicat desde sa anterior sessió pública, procedí á indicar los noms dels alumnos de las escolas d' aquesta Capital y de las personas premiadas per actes de virtut y de caritat, presentantse la major part d' ellas á rebre 'ls premis entre 'ls aplausos de la concurrencia.

Se doná també coneixement de la resolució de la Societat respecte á las diferentas Memorias presentadas en los temas proposats, concedintse solsament un accésit á la que s' ocupa de la agricultura del Vallés, que resultá esser del enginyer senyor Gispert. S' adjudicá aixís meteix al alumno de la Facultat de Dret D. Joseph Cañas lo llegat del difunt advocat senyor Rovira, consistent en sa llibreria y escriptori y 'l cost de l' obtenció del títol de Llicenciat en jurisprudencia.

Lo senyor Urgellés de Tovar llegí seguidament un breu discurs de elegant forma, y fou no menys interessant, enaltint las mútuas y benéficas relacions de las classes elevadas ab las obreras, y manifestantse contrari de la construcció dels barris pera obrers, com á cosa que en lloch de conduhir á aquell fi porta al allunyament y á la indiferencia entre aquellas dos clases de la societat.

Los picaments de mans mes expressius coronaren lo discurs del President, aixís com las paraulas del senyor Alcalde Constitucional alusivas al acte, ab las quals terminá tan important sessió.

S' han estrenat darrerament en lo Teatro Catalá lo drama en tres actes titolat *Los Segadors* de D. Frederich Soler, de que 'ns ocupem detingudament, y en lo Teatro del Ateneo de Tarragona *Lo Diari de 'n Brusi* pessa en un acte de D. Abelardo Coma.

S' ha publicat la sarsuela en un acte *Pauleta la Planchadora*, lletra de D. Francisco de Sales Vidal, y música de D. Anton Urgellés, estrenada també no fa molt en lo Tívoli Vilanovés.

De una correspondencia del 6 del corrent que ab lo títol de *La literatura catalana en Madrid* ha publicat la *Crónica* traduhim lo següent:

«L' ilustre poeta D. Ventura Ruiz Aguilera ha escrit una acabada y magnífica traducció en vers castellá del quadro *La festa de Tibulus* que forma part de l' obra catalana *Tragedias*, de D. Víctor Balaguer. Fa poch lo meteix senyor Aguilera llegí son treball en una reunió literaria, mereixent per ell repetidas felicitacions y elogis.»

No podrá dirse certament del senyor Aguilera lo de *traductor traïdor*. L' obra del senyor Balaguer ha sigut per ell traduhida ab una fidelitat pulcra y ab una mestria admirable.»

«Altre dels quadros dramátichs que forman part de las *Tragedias*, lo titolat *La mort de Neron* ha sigut traduhit ab esmerat cuidado per D. Francisco Lluís de Retes, poeta distingit, qui llegí sa obra en la derrera reunió literaria celebrada en casa el senyor Baró de Cortes.....»

«La literatura catalana está de enhorabona. La darrera obra del senyor Balaguer ha lograt que en ella 's fixés l' atenció dels centres literaris d' aquesta Cort.»

«També l' eminent poeta D. Gaspar Nuñez de Arce está traduhint *La sombra de César*, altre dels quadros trágichs de l' obra catalana, sobre 'ls qui diu l' académich D. Aureliano Fernandez Guerra y Orbe que lo senyor Balaguer ha realisat ab sas *tragedias en la literatura dramática lo que 's realisa ab los sonetos en la lírica.*»

A mes particularment hem sabut que los distingits literats valencians senyors Llorente, Pizcueta y Labaila están traduhint respectivament: *Coriolá*, la *Safo* y *La sombra de César*.

En la excelent *Revista Europea* ha publicat lo senyor Gomez de Arteché dos treballs molt importants per Catalunya. Es lo primer una série de documents inédits referents al *Marqués de Torrecuso* (no Torrecusa com diuen molts historiadors) que figurá en principal lloch en las guerras del segle XVII, y en especial en la batalla de Montjuich y altres fets del comensament de la dels Segadors. Entre los dits documents hi ha una relació de aquella batalla, y altres en que constan las arbitrarias midás que respecte al allotjament de las tropas prengué lo govern del Compte-Duch.

Lo segon treball en que 's publican també documents inédits, es referent á la missió que portá al Marroch á nostre Domingo Badia y Leblich ab lo nom de Alí-Bey el Abbasi, que no fou altre que l' atrevit intent de produhir una revolució en aquell país que donés per definitiu resultat quedar baix lo domini de Espanya. Lo famós Godoy fou qui iniciá aquesta extraordinaria empresa que si, com era de veure, no produhí cap resultat en la política, fou lo motiu pel viatge del célebre Badia que tants datos ha donat á las ciencias.

Hem tingut ocasió de visitar lo taller dels escultors Germans Vallmitjana ahont hi ha exposat un grupo de la Bellesa dominant la Forsa, representat per una bellíssima dona nua que descansant sobre un lleó li enllassa al coll una delicada cinta. Esta obra de Don Venanci Vallmitjana es digna per tots conceptes de sa ben conquistada fama de artista eminent.

Lo volum dels Jochs Florals de enguany ja está terminat; á l' hora que nostres lectors rebin aquest número ja 's distribuirá entre 'ls adjunts de Barcelona. Aquest any mes que cap altre lo recomanem á nostres subscriptors segurs que han d' agraïrnos la adquisició de un tomo que á una abundancia de original com cap mes any, reuneix composicions poéticas y treballs en prosa notabilissims.

En la bellíssima Sala de sessions de nostra Exma. Diputació Provincial, havem tingut ocasió de veurer los bocetos pictórichs presentats pera 'l concurs que ha obert dita corporació y pera premiar al artista que mellor s' inspire sobre la Pau que havem alcansada

Entre ells hi ha coses notables; no volem parlar en crítica de cap, tant mes quan se citan noms de alguns autors. Una vegada lo Jurat haje dat son fallo ne parlarem mes extensament.

En una de las sessions últimament tingudas per la Comissió de Monuments de la Provincia de Tarragona se prengué l' acort de enviar una exposició al senyor ministre de Foment demanant lo concurs d' aquest per al logro de la restauració dels monestirs de Poblet y Santas Creus, en especial ab numerari, ja que 'l presupost presentat pera la realisació de las obras puja á mes de vint mil duros. No sabem com ho atendrá 'l senyor Ministre, empero tingue 's en comte que 'ls dos monestirs y sobre tot lo de Poblet son duas glorias, escencialment catalanas y que deu haber de terminar aquella aberració que fins ara hi ha hagut de no volguerlas considerar com á glorias nacionals; no mes que un guarda, y encara, paga l' Estat pera la conservació de un monument tant notable si no mes que l' Escorial.

Lo dilluns 25 del passat mes de setembre, se celebrá en lo Saló de Cent de la Casa de la Ciutat lo certámen obert per lo Colegi Mercantil. Després d' un discurs en castellá del Dr. Panadés, Pbre. que presidia, referent á la historia de la literatura, lo Sr. Secretari del Colegi procedí á la lectura de la Memoria y fallo del Jurat que doná lo resultat que segueix:

Buch ab una abella d' or: Ma fantasia.—D. Emili Coca y Collado.

Accéssit: Al treball.—D. Antoni Molins y Cirera.

Premi de faulas: La nit y 'l dia.—Gestus (pseudónim).

Accessit: Lo tronch y las fullas.—Id.

Premi d'una coloma de plata: Oda, A la paz.—Sr. Pastor Aycart.

Premi al mateix assumpto, costejat pel Jurat: A la pau.—D. Emili Coca y Collado.

Primer accéssit: A la pau.—Gestus.

Segon accessit: Id. Anonim.

Ploma de plata y or. Sonets en llohansa de las glorias del Rector de Vallfogona.—D. Emili Coca y Collado.

Premi d'una colecció d' obras escullidas: Sense dinar (cuadro en prosa).—D. Emili Vilanova.

Lira de plata: Memoria sobre música.— Sr. Fargas y Soler.

Accésit: id.—Anonim.

Premi á un trevall taquigrafich.— D. Cirilo Danés.

Accésit.—D. Rafel Roig y Torres.

Se llegiren algunas de las poesias premiadas, que obtingueren nutrits aplaudiments, y després lo Sr. Alcalde don Manel Girona, que habia ocupat la Presidencia, pronunciá un discurs en catalá encomiant las nobles lluytas de la inteligencia y fent ressaltar sos beneficiosos resultats. Una simpática acullida dispensá 'l concurs á aqueixas paraulas, tant per son enlayrat objecte, com per haber tingut lo Sr. Girona la oportuna idea de pronunciarlas en catalá interpretant aixis lo verdader carácter de la festa.

Lo Director del Colegi, Sr. Dey, doná las gracias á la concurrencia y 's terminá la sessió.

Lemas de las composicions á que han correspóst los premis en lo certámen literari y musical de l' ACADEMIA BIBLIOGRÁFICO-MARIANA.

TRAVALLS LITERARIS. — *Llimona de plata y or.* — Electa ut sol. (Núm. 13).

Poma de plata y or. — Semper victrix. (Núm. 24).

Accesit. — Ave, Maris stella. (Núm. 11).

Pera de plata. — ¿Qué importa, Virgen mia, que mis cantares no comprenda el mundo? (Núm. 16).

Accessit. — Tu nombre guarde para eterna gloria. (Núm. 21).

Lliri de plata. — Mater Christianorum, Salve. (Núm. 9).

Accessits. — Amor de los amores. (Núm. 14). — Quam pulchra es, et quam decora, charíssima. (Núm. 7).

Assutzena de plata. — ¡Mare! ¡Mare! ¡Mare! (Núm. 18).

Medalla de plata, — Refugium peccatorum. (Núm. 39).

Accessits. — Mater divinæ gratiæ, Ora pro nobis. (Núm. 37). — Prega per nosaltres. (Núm. 5).

Ploma de plata y or. — Todo por Maria y para María Inmaculada. (Núm. 19).

Accessits. — Hæc est victoria quæ vincit mundum, Fides nostra. (Núm. 3). — Quicumque omnium Dominæ casteque Imaginem veneratur, hoc sine dubio Maria retribuit, etc. (Núm. 27).

TRAVALLS MUSICALS.—*Rosa de plata y or* (premi de magnificat).—
Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles. (Núm. 20).

Medalla de plata, enriquida ab filet d'or, per la notable aproximació del treball al premiat anteriorment.—Exaltabit spiritus meus. (Núm. 11),

Menció honorífica.—Electa ut sol; pulchra ut luna. (Núm. 26).

Medalla de plata, ab filet d'or (premi de lletreta).—Pura. (Núm. 12).

Medalla de plata.—Salve, Madre del Amor hermoso. (Núm. 13).

Menció honorífica.—¡Oh Madre mia! (Núm. 17).

Está á punt de sortir lo *Calendari Catalá* pera l'any 1877, que ab tant lluiment com bon éxit ve publicant per espay de tretze anys conzecutius lo mestre en Gay Saber D. Francesch Pelay Briz. Forma est volum un aplech de travalls interessantissims en prosa y vers de casi tots los nostres mes coneguts escriptors.

SUMARI

J. NARCÍS ROCA.	Wifredo lo Pilós.	153
JOSEPH RODOREDA.	Un recort y una esperansa.	170
JOAN PONS.	La professó.	175
JOSEPH FITER.	Cridas fetas en Barcelona pera limitar la peste de 1651.	189
TEODOR LLORENTE.	A Frederich Mistral.	199
J. SARDÁ.	A Clavé, en l'acte de la tras- lació de sas cendras al panteó que li han erigit sos admiradors.	201
SALVADOR GENÍS.	Esparsas.	202
DOLORS MONCERDÁ.	Promesas.	204
J. SARDÁ.	Bibliografía.	207
B.	Id.	210
	Remitit.	213
R.	Teatre catalá.	218
	Novas.	224